

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

“HJÄRTAN MÅSTE INTE EXPLODERA”

Policydokument som hinder och möjligheter i arbetet
mot människohandel i form av sexuell exploatering

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

Termin/år: VT21

Författare: Astrid Lees & Johanna Lithner

Handledare: Viveka Enander

Antal ord: 19 984

Abstract

Human trafficking is an age-old phenomenon. Several international and national policy documents exist to combat trafficking in persons. A majority of the policies are well-established, yet trafficking in persons is still a widespread phenomenon. The study aims to examine and analyze the opportunities and limitations Swedish anti-trafficking practitioners have experienced. Further incorporating recommendations from practitioners concerning future anti-trafficking efforts both locally and nationally. Several concepts and models, mainly organisational theories, were used to realize the aim of the study and further answer the posed research questions. Ten semi-structured interviews were conducted, followed by a subsequent thematic analysis of the results. The results described varying levels of implementation across the sampled organizations. The central finding presented a diverging perception of policy documents, wherein informants described them as both enabling tools and disrupting barriers in regards to their ability to promote action. Further detailed was an increased demand for competence amongst anti-trafficking practitioners concerning their knowledge of human trafficking and subsequent ability to identify and ensure that the victims' rights are realized. Another prevalent theme was the appeal for increased societal recognition of the crime that is human trafficking. The study findings emphasize a need for increased multilateral awareness of the prevalence, combative actions, and preventive measures employed to combat human trafficking in Sweden.

Keywords: *human trafficking, sexual exploitation, policy documents, implementation, combat*

Förkortningar

BrB	Brottsbalken
EU	Europeiska Unionen
FN	Förenta Nationerna
GRETA	Group of Experts on Action Against Trafficking in Human Beings
HBTQ+	Homosexuell, Bisexuell, Trans, Queer, övriga sexualiteter och könsidentiteter
IMO	International Migration Organization
ILO	International Labour Organization
NGO	Non Governmental Organisations, icke-offentlig organisation
NMT	Nationellt Metodstöd
SFS	Svensk Författningssamling
UDHR	Universal Declaration of Human Rights
UN	United Nations
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
UtlL	Utlänningslagen

Innehållsförteckning

Abstract	2
Förkortningar	3
Förord	6
1. Inledning	7
1.1 Problemformulering	9
1.1.1 Studiens relevans för socialt arbete	9
1.2 Syfte och frågeställningar	10
1.3 Avgränsning	10
1.4 Uppsatsens fortsatta disposition	11
2. Bakgrund	12
2.1 Centrala begrepp	12
2.2 Rättsliga ramar	14
2.2.1 Konventioner och internationella riktlinjer	14
2.2.2 Nationella riktlinjer	15
2.2.3 Svensk lagstiftning	17
3. Tidigare forskning	19
3.1 Grundläggande orsaker	20
3.2 Politisk påverkan	21
3.3 Bristande implementering	23
3.3.1 Prevention - förebyggande åtgärder	23
3.3.2 Protection - skydd	24
3.3.3 Prosecution - åtal	24
3.4 Utvärderingar	26
3.5 Nya strategier	27
4. Teoretiskt ramverk och begrepp	30
4.1 Top down/bottom up - implementeringens vertikala kedjor	30
4.2 Lyckad implementering - från ord på papper till resultat	31
4.3 Symbolpolitik - maskerade motiv	32
4.4 Handlingsutrymme - frihet under ansvar?	33
5. Metod och metodologiska överväganden	35
5.1 Val av metod – fördelar och begränsningar	35
5.2 Urvalsprocess	35
5.3 Genomförande av intervjustudien	37
5.4 Bearbetning av empirin	38
5.5 Analysmetod	39
5.6 Studiens tillförlitlighet	39
5.7 Forskningsetiska överväganden	41
5.8 Förförståelse	44

5.9 Arbetsfördelning	45
6. Resultat och analys	46
6.1 Möjligheter	46
6.1.1 Människohandel sammanflätat med prostitution	46
6.1.2 Hjärtan måste inte explodera	47
6.1.3 Oändliga möjligheter för icke-offentliga organisationer	48
6.1.4 Policydokument sipprar ner i verksamheterna	49
6.2 Begränsningar	51
6.2.1 Byråkratiskt trassel och politiskt nötande	51
6.2.2 Kryphål i lagstiftningen	52
6.2.3 Alla vill samverka, ingen vill samverkas	56
6.2.4 Bakomliggande krafter - det som ingen vill låtsas om	57
6.2.5 Lilja-4-ever-syndromet	59
6.2.6 Porren som problem	59
6.3 Förändringar	61
6.3.1 Ökad kompetens och tydlighet	61
6.3.2 Samköra olika kompetenser	62
6.3.3 Identifiering	63
6.3.4 Reflektionsperioden	64
6.3.5 Inte blunda för det	65
7. Avslutande diskussion	67
Referenslista	71
Bilaga 1	78
Bilaga 2	80
Bilaga 3	81

Förord

Vi vill börja med att framföra ett stort och varmt tack till alla våra informanter som gett av sin tid och delat med sig av sina kunskaper och erfarenheter. Det har varit ett privilegium att ta del av era åsikter och upplevelser! Utan er hade detta arbete inte blivit av.

Vi vill även särskilt tacka vår fantastiska handledare Viveka Enander för all hjälp och stöttning! Dina råd och din feedback har varit en ovärderlig ledstjärna i förvirrade stunder.

Göteborg, april 2021

Astrid och Johanna

1. Inledning

Tiden i Sverige var väldigt svår. Hon var inte samma flicka som i Rumänien. Hon var som en nickedocka och gjorde allt hon blev tillsagd. Hon gjorde det för att hennes barn inte skulle skadas. Hon var inte som en vanlig kvinna och visste inte hur det var att vara mamma längre. Hon var där för att B och C skulle tjäna pengar. Både dagarna och nätterna var svarta. Hon fick inte äta eller sova. Om hon inte tjänade tillräckligt med pengar fick hon stryk. Hon fick även utstå hotelser. Inom sig kände hon hela tiden rädsla för B, C och D. Hon blev misshandlad och slagen av B flera gånger. Hon skulle berätta varje gång hon hade en kund och hur länge kunden var där. Om inte hon ringde C, så ringde han henne. Om hon inte svarade när han ringde visste hon att hon skulle få med honom att göra nästa morgon. Tjänade hon inte tillräckligt med pengar var han ett odjur. Han anklagade henne för att ha tankarna någon annanstans, att hon gömde pengarna eller gav dem till någon annan.

(Utdrag ur målsägandeförhör i mål B 2827-12, "Rosenlundshärvan" från Borg Jansson 2016)

Människohandel är idag den tredje största brottsliga verksamheten i världen (UNICEF 2019). Det är en omfattande, vinstgivande och ofta välorganiserad verksamhet. Även om människohandel förekommer i alla länder förblir den ofta en dold brottslighet med gärningsmän som verkar i skymundan (UNODC 2021a). Eftersom verksamheten är både olaglig och dold finns det ingen exakt statistik på hur många människor som drabbas (UNICEF 2019). Uppskattningsvis rör det sig om mellan 20 till 40 miljoner människor (ILO 2017). Av dessa upptäckts bara 0.04% (ibid.).

Människohandeln kan ske i många olika former. De vanligaste är sexuell exploatering, tvångsarbete, tiggeri och tvångskriminalitet (UNODC 2021a). Människohandel drabbar främst kvinnor och barn (ibid.). Av den synliga globala människohandeln är hälften kvinnor och 2 av tio flickor. De flesta kvinnor utsatta för människohandel blir det i form av sexuell exploatering. 50% av all exploatering världen över sker för sexuella ändamål (ibid.). Att sälja en människa

för sexuella ändamål anses vara en lukrativ bransch då denna “vara” inte förbrukas efter bara ett köp utan kan säljas om och om igen (BRÅ 2008). I centrala och sydöstra Europa är det lika ekonomiskt lönsamt att sälja en människa till sexuell exploatering som att sälja 80 till 100 gram metamfetamin (UNODC 2021a).

Traffickers utnyttjar framför allt marginaliserade och fattiga. En global rapport från FN (UNODC 2021a) visar att minst hälften av alla människor i fall gällande människohandel blivit måltavlor på grund av deras ekonomiska utsatthet. Förutom fattigdom är social utsatthet en vanlig gemensam nämnare hos de som utsätts för människohandel (ibid.). Social utsatthet kan exempelvis bero på tillhörighet i etniska minoritetsgrupper, HBTQ+ gemenskapen eller att vara migrant, helt enkelt att inte inkluderas i majoritetssamhället (ibid.). De som lever i social utsatthet har ofta inte ett lika stort socialt skyddsnät vilket gör det lättare för traffickers att isolera och så småningom förflytta och exploatera dem. Genom bedrägeri, våld, hot, tvång eller isolering formas de utsatta till att bli lättpåverkade och lättstyrda (Aronowitz & Koning 2014). Traffickers, hallickar, bordellägare och arbetsgivare kan på så vis utnyttja dessa människor och ta ut vinsten för deras tvångsarbete (ibid.). Det inledande utdraget ur målsägandeförhöret är ett tydligt exempel på hur detta kan se ut i verkligheten.

Enligt ILO's rapport (2017) om modernt slaveri på global nivå är mer än 99% av de utsatta för människohandel i form av sexuell exploatering kvinnor eller flickor. I Sverige har Jämställdhetsmyndigheten det övergripande ansvaret för det nationella arbetet mot människohandel. Jämställdhetsmyndigheten (2019) skriver att människohandel i form av sexuell exploatering är en del av mäns våld mot kvinnor. Arbetet mot människohandel är därför också en del i den nationella strategi som finns för att bekämpa mäns våld mot kvinnor (ibid.).

Jämställdhetsmyndigheten (2020) visar i statistik att av de 249 fall av människohandel som upptäcktes i Sverige år 2019 var 202 kvinnor. Statistiken innefattar flera olika former av människohandel och därför kan det hävdas att människohandel i stort, och inte bara den i form av sexuell exploatering, är ett uttryck för kvinnors utsatthet i världen och i Sverige.

1.1 Problemformulering

Människohandel är ytterst ett brott mot de mänskliga rättigheterna (UN General Assembly 1948) och ett brott som främst drabbar kvinnor och flickor (Gallagher 2013). Det finns en mängd olika policydokument som berör människohandel: FN-konventioner, EU-direktiv, handlingsplaner, manualer, speciellt upprättade metodstöd, nordisk-baltiska samarbeten, lagar och förordningar (Davy 2016). Det finns människor som ständigt arbetar med just dessa frågor på både en lokal samt nationell nivå i Sverige, med det gemensamma målet att bekämpa människohandel (NMT 2021). De flesta traffickers går fortfarande fria och upptäckta på grund av svårigheterna att upptäcka utsatta och döma skyldiga (Gallagher 2013; Davy 2016). De utsatta får fortfarande inte tillräckligt med hjälp tillräckligt snabbt och under humana omständigheter (Gallagher 2013). Detta trots alla gedigna policydokument som deklarerar att människohandeln ska få ett stopp. Hur kommer det sig att nästan 20 år har passerat sedan Palermoprotokollet skrevs, och att situationen i stort sett förblir oförändrad? Vad missar policydokumenten? Var finns de felande länkarna i kedjan som ska stoppa människohandel?

1.1.1 Studiens relevans för socialt arbete

Som tidigare nämnts är människohandel i form av sexuell exploatering ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Socialt arbete är en av de professioner som bygger på och har till uppgift att bevara de mänskliga rättigheterna. Socialt arbete verkar för social förändring och utveckling, skydd och stöd för utsatta samt empowerment och frihet (IFSW & IASSW 2014). Vidare är principerna om social rättvisa, de mänskliga rättigheterna, gemensamt ansvarstagande och respekt för människors olikheter centrala delar av grunden i socialt arbete (ibid.). För att nå dessa mål och eftersträva upprätthållandet av dem arbetar yrkesverksamma inom socialt arbete utifrån policydokument. Dessa policydokument utgör en stor del av de yrkesverksammas handlingsutrymme och dikterar således ofta deras möjligheter att hjälpa och stötta utsatta människor. Därför är det av relevans för socialt arbete att undersöka hur policydokument i praktiken påverkar arbetet i Sverige för att tillförsäkra att de mänskliga rättigheterna respekteras.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur yrkesverksamma inom offentliga samt icke-offentliga organisationer i Sverige upplever sitt handlingsutrymme i arbetet med människor utsatta för människohandel i form av sexuell exploatering. Vårt fokus är särskilt riktat mot hur yrkesverksamma inom dessa organisationer upplever att implementeringen av internationella samt nationella policydokument påverkar deras praktiska arbete och i slutändan även resultatet av insatserna. Vidare har studien för avsikt att undersöka vad de yrkesverksamma anser ytterligare behövs för att göra Sverige till en oattraktiv marknad för människohandel och på så sätt bekämpa människohandel i form av sexuell exploatering på en lokal samt nationell nivå.

För att tydliggöra studiens syfte kommer vi att utgå från följande frågeställningar:

- Hur beskriver de yrkesverksamma sitt arbete i relation till policydokument gällande människor utsatta för människohandel i form av sexuell exploatering?
- Hur upplever yrkesverksamma de begränsningar och möjligheter de har i arbetet med människor utsatta för människohandel i form av sexuell exploatering?
- Hur menar yrkesverksamma att arbetet mot människohandel behöver förändras på en lokal samt nationell nivå för att bättre kunna bekämpa människohandeln i Sverige?

1.3 Avgränsning

Människohandel är ett stort globalt fenomen som kan undersökas utifrån många olika infallsvinklar. För att begränsa uppsatsens omfattning har vi valt att avgränsa undersökningsområdet till att undersöka den människohandel som sker i Sverige. Uppsatsen fokuserar inte på bakomliggande orsaker till att människor transporteras hit och exploateras här, utan endast på hur människohandeln förebyggs och hanteras inom Sveriges gränser. Vidare har vi valt att bara undersöka människohandel i form av sexuell exploatering. Avgränsningen gjordes då denna form av människohandel är den vanligaste förekommande formen av

människohandel på såväl en global som nationell nivå. De flesta i Sverige som utsätts för människohandel i form av sexuell exploatering är kvinnor, men då det inte endast är kvinnor som utsätts har vi valt att istället avgränsa oss till vuxna. Vi utesluter minderåriga från studien då arbetet med dessa skiljer sig väsentligt från arbetet som riktar sig mot utsatta vuxna. Av etiska skäl intervjuades inte personer som själva varit utsatta för människohandel i form av sexuell exploatering, utan yrkesverksamma som kan ge en god bild av hur arbetet mot människohandel ser ut i Sverige. För bredare kunskap om arbetets utformning har vi vänt oss till såväl offentliga som icke-offentliga organisationer. Vi har vidare valt att ha en kvalitativ ansats då vi är medvetna om att en studie som denna är mycket begränsad i sin omfattning och vi tror att frågeställningarna bäst låter sig besvaras med kvalitativ metod.

1.4 Uppsatsens fortsatta disposition

Uppsatsen är uppdelad i sju kapitel. Efter detta introducerande kapitel följer en fördjupad inblick i de begrepp som används och hur arbetet mot människohandel organiseras. I tredje och fjärde kapitlet presenteras först den tidigare forskning som gjorts på området och sedan vårt teoretiska ramverk. Därefter diskuterar vi undersökningens tillvägagångssätt, för att sedan i sjätte kapitlet redovisa och analysera den insamlade empirin utifrån vårt teoretiska ramverk. I sjunde kapitlet sammanfattas slutligen studiens resultat och de slutsatser som vi har dragit presenteras.

2. Bakgrund

2.1 Centrala begrepp

I studien kommer en rad begrepp relaterat till människohandel att presenteras. De mest centrala definieras nedan för att underlätta förståelsen vid läsning av studien.

Människohandel är ett brett begrepp som innefattar alla former av modernt slaveri där en person utnyttjas för ett visst ändamål (Scarpa 2008). Trafficking används ofta synonymt till människohandel, vilket är lite missvisande då trafficking innefattar alla former av illegal handel, inte bara handel med människor (Oxford Learner's Dictionary 2021). Vi kommer därför att använda oss av begreppet människohandel. Studien kommer att utgå från följande globala definition av människohandel.

Trafficking in persons shall mean the recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of persons, by means of the threat or use of force or other forms of coercion, of abduction, of fraud, of deception, of the abuse of power or of a position of vulnerability or of the giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person having control over another person, for the purpose of exploitation. Exploitation shall include, at a minimum, the exploitation of the prostitution of others or other forms of sexual exploitation, forced labour or services, slavery or practices similar to slavery, servitude or the removal of organs.

(Artikel 3, paragraf a, Palermoprotokollet, UN 2000)

Definitionen ovan omfattar vad som kallas människohandelns tre olika rekvisit: handlingen, medlen och syftet. Dessa tre behöver alla uppfyllas för att det ska kunna definieras som människohandel.

Den form av människohandel vi har valt att fokusera på är *sexuell exploatering*. Sexuell exploatering är ett samlingsbegrepp för olika former av sexuellt utnyttjande. Det finns flera olika former av sexuell exploatering där prostitution är den vanligaste, men även porrindustrin, sexturism och så kallade "postorderfruar"

är exempel på former av människohandel inom sexuell exploatering (Utrikesdepartementet 2003).

Trafficker/traffickers kommer i denna studie att användas som begrepp för en person som säljer en människa, alltså den som utför själva människohandeln. Detta begrepp är hämtat direkt från engelskan, men då det inte finns en tydlig motsvarighet inom det svenska språket används begreppet även i en del svenska policydokument och litteratur.

Med *yrkesverksamma* menas här de professionella som arbetar och verkar mot människohandeln (Jämställdhetsmyndigheten 2019). Både de som verkar inom offentliga och icke-offentliga organisationer räknas till denna grupp.

En *offentlig organisation* är exempelvis myndigheter, såsom Polismyndigheten och Socialstyrelsen. Även socialtjänsten räknas som en offentlig organisation eftersom den är en kommunal verksamhet som utför sitt arbete för och under de folkvalda politikerna i kommunerna. Offentliga organisationer har gemensamt att de arbetar för och under staten. *Icke-offentliga organisationer* är alla övriga typer av organisationer som inte står direkt under staten. Det kan exempelvis vara frivilligorganisationer och aktivistiska grupper. Icke-offentliga organisationer kallas i internationell litteratur ofta för "NGO's", vilket står för "non governmental organisations".

Med *policydokument* menar vi här alla de internationella samt nationella konventioner, protokoll, riktlinjer och lagar som berör människohandel i form av sexuell exploatering. Studien fokuserar på de policydokument som blir aktuella för människohandeln i en svensk kontext.

Det finns delade meningar kring hur de som utsätts för människohandel ska benämnas. De två vanligaste benämningarna inom engelskan är *victims* och *survivors*. *Victims* är en mer juridisk definition som pekar på att en person blivit utsatt som ett resultat av brott (Office for Victims of Crime 2021). *Survivors* används oftare av serviceinriktade organisationer för att peka på personens styrka

och mod att ta sig ut ur människohandeln (ibid.). Vi kommer i denna uppsats att översätta båda dessa begrepp till “*utsatta*” för människohandel.

Revictimization är ett begrepp som används både i forskning och i policydokument för att visa på att efterföljderna av människohandel leder till en skyddslöshet och en extra sårbarhet vilket gör att personer riskerar att utsättas igen (Meneses-Falcón & Uroz-Olivares 2019). Det kan dels handla om att åter utsättas för människohandel, men även att myndigheters hantering och bemötande av dessa personer också kan leda till utsatthet. Vi kommer använda oss av ordet “*återutsättande*” för att förklara denna situation.

Reflektionsperioden är ett tillfälligt uppehållstillstånd som personer som identifierats som utsatta för människohandel har rätt till i enlighet med Europarådets konvention (Europarådet 2005). Reflektionsperioden pågår i 30 dagar med syftet vila och återhämtning för att komma undan utsatthetens inflytande, samt få möjlighet att reflektera och fatta beslut kring eventuell medverkan i en rättsprocess (ibid.).

2.2 Rättsliga ramar

Det finns en mängd olika lagar, konventioner och riktlinjer som allt arbete mot människohandel måste utgå ifrån. Vi kommer här i stora drag att redogöra för det ramverk som utformar arbetet.

2.2.1 Konventioner och internationella riktlinjer

Då människohandel är ett globalt fenomen som gäller gränsöverskridande brottslighet är internationellt samarbete och en samsyn kring fenomenet samt hur det ska förebyggas och hanteras avgörande. Det som ytterst ligger till grund för allt arbete mot människohandel är de mänskliga rättigheterna. I frågor som rör människohandel är utgångspunkten oftast Artikel 1, vilken fastslår att alla föds fria och lika i värdighet och rättigheter (UN General Assembly 1948). Utöver denna artikel kan även Artikel 3, 4 och 5 aktualiseras, då dessa tar upp människans rätt till personlig säkerhet samt frihet från alla former av slaveri och förnedrande behandling (Regeringskansliet 2011). FN's konvention mot

gränsöverskridande brottslighet, som trädde i kraft år 2003, räknas till en av de fem stora människorättskonventionerna (Brottsoffermyndigheten 2021). I tillägg till konventionen antogs även ett protokoll, ofta kallat Palermoprotokollet, som specifikt rör människohandel. Palermoprotokollet var det första juridiskt bindande dokumentet med en internationellt erkänd definition av människohandel (Gallagher 2015). Denna definition är ett viktigt redskap för att kunna identifiera utsatta för alla former av exploatering. Alla länder som väljer att ratificera konventionen och underteckna avtalet är tvungna att kriminalisera människohandeln och utforma lagar som står i linje med konventionens bestämmelser (UNODC 2021b). Vidare måste länderna förse de som utsatts för människohandel med skydd och stöd och försäkra sig om att deras rättigheter respekteras. Protokollet, som skrevs för att förhindra, minska och straffa människohandel, är idag det huvudsakliga verktyget som används för att bekämpa människohandeln på en global nivå (ibid.).

Vidare påverkas utformningen av allt arbete mot människohandel inom EU av Europarådets konvention om bekämpande av människohandel (Europarådet 2005). Konventionen ger rekommendationer kring hur länderna inom EU ska organisera sitt arbete för att motverka och hantera människohandel. Den ämnar även skapa bättre samverkan mellan länderna vilket är viktigt då människohandel är en form av brottslighet som vanligtvis är gränsöverskridande. Utöver konventionen har Europaparlamentet och Europarådet givit ut direktiv om hur länder inom EU bör förebygga och bekämpa människohandeln samt skydda de utsatta (Europaparlamentet & Europarådet 2011). EU's riktlinjer är mer bindande gällande skyddet av de utsatta än övriga internationella regelverk (Schönhöfer 2017).

2.2.2 Nationella riktlinjer

Ett flertal dokument och handlingsplaner har tagits fram för att motverka och hantera människohandel i Sverige. Dessa dokument har bland annat fokus på att utveckla arbetet kring omhändertagandet av de som utsatts, metoder för att bättre upptäcka människohandeln samt lagföra traffickers.

Alla länder som undertecknat och ratificerat Europarådets konvention om bekämpande av människohandel genomgår en granskning av landets implementering av konventionen. Denna granskning görs av en grupp som kallas för 'Group of experts on action against trafficking in human beings', förkortad och hädanefter benämnd som GRETA. Sverige har genomgått två GRETA-utvärderingar sedan konventionen ratificerades, den senaste genomförd år 2018 (GRETA 2018). GRETA's arbete går ut på att kontrollera hur väl länder har implementerat konventionen och utifrån det ge rekommendationer och uppmaningar kring hur länderna kan vidareutveckla arbetet, få mer träffsäkra insatser och bättre resultat (ibid.). Sverige har bland annat fått uppmaningar att bredda sitt fokus från enbart sexuell exploatering, till att även inkludera människohandel i form av tvångsarbete, tiggeri och kriminalitet (ibid.). Sverige har vidare uppmanats att i arbetet mot människohandel ta fram både ett övergripande, mer koordinerat arbetssätt och specialisterheter (ibid.). Utöver dessa uppmaningar har Sverige även rekommenderats att ta fram ett nationellt metodstöd som ska fungera vägledande för alla de instanser, organisationer och yrkesverksamma som i sitt arbete kommer i kontakt med människor som kan misstänkas vara utsatta för människohandel (ibid.). Efter denna kommentar från GRETA tog Jämställdhetsmyndigheten fram ett sådant nationellt metodstöd i form av en manual vid misstanke om människohandel (Jämställdhetsmyndigheten 2019).

Jämställdhetsmyndigheten tog år 2018 över ansvarsområdet gällande arbetet mot människohandel i Sverige från Länsstyrelsen i Stockholm (Jämställdhetsmyndigheten 2021). Jämställdhetsmyndigheten har sedan de övertog ansvaret startat ett Nationellt metodstödsteam (NMT) (ibid.). Jämställdhetsmyndigheten gav år 2019 ut en manual för vägledning vid misstanke om människohandel för yrkesverksamma inom både offentliga och icke-offentliga organisationer. Manualen ökar även samverkan mellan organisationer och myndigheter (Jämställdhetsmyndigheten 2019). Den ger praktisk vägledning genom sex olika steg som ska säkerställa att utsatta för människohandel erbjuds stöd och skydd, med utgångspunkten att alla som utsatts har individuella erfarenheter och behov (ibid.). De sex stegen utgörs av identifiering, akut skydd, inledande stöd, långsiktigt stöd, straffrättsligt förfarande samt tryggt återvändande

(ibid.). Skydds- och stödprocessen utgår från att det pågår en rättsprocess där den utsatte är bevisperson. Dock gäller, enligt de internationella konventioner som Sverige anslutit sig till, att alla som misstänks vara utsatta för människohandel har rättigheter som måste tillgodoses oavsett om en rättslig process inleds eller inte (ibid.).

Sveriges regering har upprättat en handlingsplan mot prostitution och människohandel som ett steg i att effektivare förebygga och bekämpa prostitution och människohandel i alla dess former (Socialdepartementet 2018). Syftet med handlingsplanen är att förbättra skyddet och stödet för de utsatta samt stärka samverkan och samordningen i arbetet mot människohandel (ibid.). I handlingsplanen står det att arbetet mot prostitution och människohandel behöver effektiviseras och bli mer målinriktat samt att förmågan att upptäcka utsatta för människohandel behöver förbättras (ibid.). Vidare adresseras i handlingsplanen att rättsväsendets arbete kräver effektivisering samt att förebyggande arbete, genom att minska efterfrågan på sexköp, är viktigt för att få bukt med problemet (ibid.).

2.2.3 Svensk lagstiftning

I ärenden gällande människohandel blir flera paragrafer i Brottsbalken aktuella. Paragraferna omfattar många olika former av både tvångsmedel och människohandel. 4 kap. 1a§ Brottsbalken (BrB) (SFS 1962:700) tar upp de vanligaste formerna av människohandel samt vilka rekvisit som behöver uppfyllas för att någon ska kunna stå som straffansvarig. Lagen tar också upp de olika sätt en gärningsperson kan gå tillväga för att lura in en människa i människohandel. Denna paragraf fokuserar på de fall av människohandel som är grövre och förhållandevis enkla att identifiera utifrån lagtextens rekvisit. För att säkerställa ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel antogs år 2018 en revidering av 1a§ och en ny paragraf, 1b§, lades till. 4 kap. 1b § BrB (SFS 1962:700) behandlar människoexploatering, vilket innebär ett utnyttjande av en utsatt persons skyddslöshet och eventuella beroendeställning i syfte att exploatera denne i tvångsarbete, det vill säga arbete under orimliga förhållanden eller tiggeri. Skillnaden mellan dessa paragrafer är att de fall som beskrivs i 1b§ inte kräver att den utsattes alternativ begränsas lika allvarligt, tvånget inte behöver vara lika starkt, vilket gör att fler kan dömas (Justitiedepartementet 2017/18:123).

Lagtexten gällande människohandel har för att förtydliga brottets innebörd ändrats fyra gånger de senaste tio åren (SFS 1962:700).

I denna studie fokuserar vi på människohandel i form av sexuell exploatering vilket gör att även lagrum som reglerar sexualbrott blir aktuella. 6 kap. 12§ BrB (SFS 1962:700) behandlar koppleri, vilket innebär att främja eller ekonomiskt utnyttja att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Denna paragraf syftar således på handlingar som möjliggör köp av sexuella förbindelser, det vill säga förmedlande av sexuella tjänster. En person som står skriven på en lägenhet som nyttjats till förmedlande av sexuella tjänster kan om denne varit medveten om vad som pågått, och inte gjort något för att förhindra det, bli dömd för koppleri.

6 kap. 11 § BrB (SFS 1962:700) omfattar den svenska sexköpslagen vilken fastslår att den som skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning ska straffas med fängelse eller böter. Att ta emot ersättning för sexuella förbindelser är dock inte olagligt.

Utöver ovanstående lagrum blir även Utlänningslagen (UtlL)(SFS 2005:716) ofta aktuell i människohandelsärenden, då det i Sverige kan vara svårt att bli identifierad som skyddsbehövande och få uppehållstillstånd utifrån en människohandelssituation (Borg Jansson 2016). I teorin är det möjligt, men i praktiken görs ofta bedömningen att den utsattes situation inte uppfyller rekvisiten för skyddsbehövande (ibid.). Personen kan avvisas redan vid gränsen, enligt 8 kap. 2§ eller 3§ UtlL (SFS 2005:716), eller utvisas, enligt 8 kap. 6§ UtlL (SFS 2005:716), om denne påträffas i landet utan tillstånd. Särskilt svårt är det att få uppehållstillstånd om personen kommer från ett EU-medlemsland eller har sökt asyl i ett EU-land tidigare (Borg Jansson 2016). Om en person tidigare sökt asyl i ett annat EU-land är det landet ansvarigt för eventuellt skydd och stödinsatser. Personen ska då i enlighet med Dublinförordningen (Europaparlamentet & Europarådet 2013) skickas tillbaka till det EU-landet. EU-länder förväntas kunna erbjuda tillräckligt gott skydd och stöd, vilket gör att utsatta ofta inte ses som skyddsbehövande i Sverige (Borg Jansson 2016). Risken för att återutsättas för

människohandel vid återvändande är dock mycket hög, vilket tyder på att inte heller EU-länder klarar av att skydda de utsatta (ibid.).

3. Tidigare forskning

Forskning om implementering av direktiv och riktlinjer gällande människohandel utgår främst från ett internationellt eller generellt perspektiv (Amahazion 2015; Davy 2016; Gallagher 2002; Schönhöfer 2017; Sweileh 2018). Sverige har i en del studier kring ämnet varit ett av de länderna som studerats (Kelemen & Johansson 2013; Konrad 2006). Forskning som endast tittar på ämnet ur en svensk kontext fokuserar bland annat på sexköpslagen och dess påverkan samt hur svenska stödorganisationer arbetar utifrån de mänskliga rättigheterna (Ekberg 2004; Svensson & Gallo 2021). Då denna uppsats ämnar undersöka hur yrkesverksamma upplever sitt handlingsutrymme och hur de implementerar policydokument har vi valt att främst använda oss av forskning som tar upp liknande frågor, trots att dessa inte fokuserat specifikt på Sverige.

Vid sökning av forskning till denna uppsats användes fyra olika sökmotorer och databaser: Google Scholar, ProQuest Social Sciences, Scopus och Göteborgs Universitets egen databas Supersök. Sökningen avgränsades till att endast visa vetenskapliga artiklar som var peer-reviewed.

Sökord som använts: *“stakeholder, maneuver/maneuvering space, institutional sustainability, target, targetgroup, strategies, legislative and policy framework, implementation/integration, development, sustainable development, NGO’s, combat”*. Dessa söktes i kombination med: *“human trafficking, sexual exploitation, trafficking in persons/humans, target group women, prevent*/eliminate prostitution and human trafficking”*. Vid sökning i ProQuest och Supersök begränsade vi sökningarna till att endast visa artiklar som var peer-reviewed och fanns tillgängliga i fulltext. I slutskedet av litteratursökningen begränsades även artikelns publiceringsår till 2010-2020, då vi upptäckt att många artiklar vi dittills funnit relevanta publicerats i början av 2000-talet.

Våra sökningar gav i de flesta fall många hundra träffar. För att avgöra artiklarnas relevans lästes titlar och i många fall även abstracts. De artiklar som valdes bort hade i regel annat fokus än det vi undersökte, exempelvis undersökningar som rörde minderåriga, andra former av människohandel eller bakomliggande faktorer

till att en människa blir utsatt. Det kunde också handla om fokus på specifika länder som vi inte bedömde jämförbara med en svensk kontext. För att avgöra en artikels relevans vid sökning i ProQuest gjordes sökningar med olika kombinationer av ovan nämnda sökord och sedan lästes flera hundra titlar. I vissa fall hittades artiklar genom kedjesökning från artiklar som bedömdes vara relevanta. Artiklar med relevanta titlar, cirka 80 stycken, sparades som länk i ett dokument. Därefter läste vi sammanfattningarna av samtliga artiklar för att kunna bedöma deras relevans för vår studie. Av de 80 vetenskapliga artiklarna valdes i slutändan cirka 15 stycken ut till att inkluderas i studien, och de centrala ämnen vi kunde identifiera i dessa presenteras nedan.

3.1 Grundläggande orsaker

Trots att studien inte ämnar undersöka människohandelns bakomliggande orsaker är det av stor vikt att lyfta några faktorer som kan komma att påverka huruvida policydokument blir verkningsfulla eller ej. Den tidigare forskningen har sökt belysa bakomliggande orsaker till att fenomenet människohandel finns och att allt fler tycks utsättas. Några faktorer är återkommande. Bland annat har olika omständigheter kring migration lyfts fram som skäl till att människor blir utsatta och exploaterade (Gallagher 2002; Haynes 2004; Stone 2005). Gallagher (2002) menar exempelvis att de migrationssystem som idag finns i världen är allt för dåliga och att de gör människor som ofrivilligt migrerar mer sårbara, vilket leder till smuggling och människohandel. De samband som finns mellan smuggling, människohandel och irreguljära migranter, det vill säga människor som rest in i eller uppehåller sig i ett land utan tillstånd, gör det enligt Gallagher (2002) svårt att övertyga regeringar om att sätta individer och deras rättigheter i fokus vid diskussioner om arbete med dessa fenomen. Sammanfattningsvis menar Gallagher (2002) att det finns en överhängande risk för att mänskliga rättigheter förbises i migrationsprocesser.

Människor som blir utsatta för människohandel i form av sexuell exploatering är ofta ekonomiskt utsatta i hemlandet eller lever på annat sätt i social utsatthet (Avi & Flora 2019; Haynes 2004; Stone 2005). Den fattigdom som gör en person sårbar för att utsättas för människohandel är relativ i förhållande till den övriga

populationen i hemlandet (Aronowitz & Koning 2014). Dessutom är den ekonomiska välfärden i ursprungslandet ofta relativt låg i förhållande till andra länder (ibid.). Fattigdom i kombination med ojämställdhet mellan könen är bidragande faktorer till att framför allt kvinnor och flickor blir utsatta för människohandel i sexuella ändamål (Gallagher 2013; Stone 2005; Haynes 2004). Dessa faktorer kan också öka risken för att en kvinna eller flicka utsätts igen, även om hon en gång lyckats ta sig ur människohandeln (Gallagher 2013; Stone 2005; Haynes 2004). Att kvinnor och flickor globalt har en svagare ställning i samhället och i olika grad lever med avsaknad av makt, i förhållande till mäns makt, gör dem också mer sårbara för att utsättas för människohandel i sexuella ändamål (Aronowitz & Koning 2014; Avi & Flora 2019; Stone 2005). Exploateringen av kvinnor, i den miljardindustri som sexhandeln är, drivs på av de ojämställda maktförhållandena som finns i patriarkala samhällen, där asymmetriska maktförhållanden sexualiserar och objektifierar kvinnor för konsumtion (Aronowitz och Koning 2014).

Forskning visar således att människohandel är en direkt konsekvens av det globala misslyckandet att hantera migration och åtgärda dess bakomliggande orsaker (Gallagher 2002). Av detta kan slutsatsen dras att om inte migrationssystem, fattigdom, ojämlika förhållanden på en nationell och global nivå samt ojämställdhet mellan könen bekämpas kommer nya potentiella offer för människohandel alltid att finnas, oavsett vad internationella eller nationella konventioner och riktlinjer säger (ibid.).

3.2 Politisk påverkan

Implementering av dokument, konventioner och policys, och arbetet mot människohandel i stort, påverkas i hög grad av både internationell och nationell politik. Enligt några forskare har en del stater haft felaktiga motiv när de implementerat exempelvis Palermoprotokollet och nationell lagstiftning mot människohandel (Amahazion 2015; Gallagher 2002; Gallagher 2013; Haynes 2004; Schönhöfer 2017). Dessa forskare menar att implementeringen ibland genomförts av andra skäl än en vilja att bekämpa människohandel (Amahazion 2015; Gallagher 2002; Gallagher 2013; Haynes 2004; Schönhöfer 2017). Exempel

på dessa felaktiga motiv är att skriva under Palermoprotokollet för att undertecknandet varit nödvändigt för att få gå med i EU eller NATO (Schönhöfer 2017). Det kan också handla om att stater ansluter sig till Palermoprotokollet för att kunna få ekonomiskt bistånd från EU (Haynes 2004).

Vidare tar forskning upp den maktasymmetri som finns i relationer mellan stater (Schönhöfer 2017). Det kan resultera i att stater skriver under protokollet och säger sig vilja jobba mot problemet för att få bättre anseende internationellt och för att undvika sanktioner från andra länder som har högre anseende och mer makt internationellt (ibid.). Detta kan ofta ske mellan destinations- och ursprungsländer då destinationsländer pressar ursprungsländer att ansluta sig till de internationella riktlinjerna och hotar med att annars införa sanktioner mot landet (Schönhöfer 2017). Att skriva under protokollet kan alltså bli något av en signalpolitisk fråga som visar omvärlden att nationen satsar på bra och förtroendeingivande åtaganden även om det egentligen gjorts för att undvika att bli ogynnsamt behandlad av andra stater (ibid.).

Dessa olika typer av motiv till att ansluta sig till internationella konventioner, policydokument och protokoll kan leda till en ytlig implementering, vilket lyfts av flera forskare (Amahazion 2015; Gallagher 2013). Protokollet skrivs alltså under, men inga större krafter läggs ned på arbete mot människohandel, som att exempelvis stifta de lagar som behövs för att nå Palermoprotokollets mål och motverka människohandeln (Haynes 2004; Schönhöfer 2017). Enligt Haynes (2004) benämns en del statliga aktioner som arbete mot människohandel i enlighet med Palermoprotokollet, även om de i själva verket har andra syften. Flera forskare tar upp lagstiftning gällande migration och satsningar på gränskontroller som exempel på sådana politiska handlingar (se exempelvis Haynes 2004). Politikerna påstår att dessa handlingar görs för att motverka människohandeln, men den politiska fråga de egentligen driver är invandring och en ökad säkerhet kring gränserna för att förhindra att människor tar sig in i landet (Haynes 2004; Gallagher 2002).

Ytterligare en politisk faktor som påverkar huruvida länder arbetar aktivt och framgångsrikt med implementeringen av internationella policydokument gällande

människohandel är hur sammansättningen av politiker i landets styre ser ut (Amahazion 2015; Honeyman, Stukas & Marques 2016; Schönhöfer 2017). Det har i forskning visat sig att sannolikheten att ett land arbetar aktivt och engagerat mot människohandel ökar ju fler kvinnor som sitter i landets styrande organ (ibid.). Detta genom att det läggs mer resurser på arbetet och de internationella riktlinjerna följs i högre grad (ibid.).

3.3 Bristande implementering

Internationellt ramverk gällande människohandel utgår ofta från “tre P-paradigmet”: *prevention*, *protection* och *prosecution*, på svenska: förebyggande åtgärder, skydd och åtal (U.S. Department of State 2009). Dessa “tre P” har av forskare identifierats i Palermoprotokollet och används idag inom forskningen för att analysera hur stater arbetar mot människohandel samt hur arbetet bör förbättras. Palermoprotokollet trycker på prevention och åtal men har inga bindande åtgärder gällande skydd för de utsatta (Gallagher 2002; Schönhöfer 2017). Protokollet specificerar inte heller de skyldigheter stater har att minska marknaden för människohandeln (Kelemen & Johansson 2013). Ospecificerade skyldigheter och brist på bindande åtgärder har lett till en bristande och inkonsekvent implementering av det internationella ramverket gällande människohandel (Amahazion 2015; Schönhöfer 2017).

3.3.1 Prevention - förebyggande åtgärder

Kriminalisering av människohandel ses som den största och viktigaste preventiva åtgärden i bekämpandet av det globala fenomenet människohandel (UNODC 2021b). Denna åtgärd krävs av alla länder som vill underteckna FN's konvention om organiserad brottslighet samt det tillhörande Palermoprotokollet (ibid.). En del länder i EU arbetar även aktivt med att tackla efterfrågan på sexuella tjänster då det anses vara en av de mest effektiva brottspreventionerna mot människohandel i form av sexuell exploatering (Kelemen & Johansson 2013). Ett fåtal länder, däribland Sverige, har därför valt att kriminalisera köp av sexuella tjänster (6 kap. 11§ Brottsbalken (BrB)(1962:700)). Detta görs för att få efterfrågan att avta och komma åt de som finansierar människohandeln genom att betala för de sexuella tjänsterna, istället för de som säljer tjänsterna (Aronowitz & Koning 2014; Ekberg 2004). Hårdare gränskontroller, som nämnts tidigare, kan ses som ytterligare en

brottsprevention som ämnar hindra att utsatta transporteras över gränserna (Haynes 2004).

3.3.2 Protection - skydd

Då det både är dyrare för stater att tillhandahålla insatser som ger skydd till de utsatta, jämfört med insatser för att komma åt de skyldiga, och då det även fattas bindande incitament uteblir ofta det andra. Ett problem från implementeringen av det internationella ramverket (Schönhöfer 2017). En ytterligare orsak till att skyddet ofta uteblir kan vara att stater är rädda för att deras land ska bli mer attraktivt för illegal invandring om de erbjuder generösa insatser för de utsatta (ibid.).

Gemensam nämnare hos länder som ändå prioriterar och lägger pengar på att skydda de utsatta är att länderna inte är korrupta och att de har en bakgrund i civilrättsliga rättssystem (ibid.).

Skyddet för de som utsätts för människohandel kan komma i många olika former. Haynes (2004) lyfter till exempel vikten av att ge utsatta kvinnor juridiska rättigheter och juridiskt skydd, för att inte riskera att det är de utsatta som straffas genom att exempelvis deporteras. Att låta återvändandet ske på frivillig basis är kärnan i skyddet av de utsatta (Gallagher 2002). Tillskrivandet av juridiska rättigheter ökar de utsattas *empowerment*, det vill säga att de styrks och till viss del återfår makt och möjligheter att handla efter egen vilja (Haynes 2004). Då människohandeln är beroende av att de utsatta är tysta, rädda, brutna och inte vågar sätta sig upp mot sina traffickers, menar Haynes (2004) att skydd i form av *empowerment* även kan fungera som en prevention och vara till hjälp för att väcka åtal.

Tidigare har forskare menat att en bredare definition av människohandelsbrott skulle innebära ökat skydd för de utsatta, men efter att Sverige breddade brottsdefinitionen visade sig denna hypotes vara felaktig (Kelemen & Johansson 2013). Att lagtexten numera inkluderar maktrelationen mellan traffickern och den utsatte har visat sig göra det svårare att komma åt och döma de skyldiga (ibid.).

3.3.3 Prosecution - åtal

Detta leder oss in på det tredje och sista P:et, prosecution, åtal. Det råder delade meningar kring huruvida detta är något stater lyckas med eller om det är något de behöver förbättra (Davy 2016; Kelemen & Johansson 2013). En möjlig förklaring till detta kan vara, som tidigare nämnts, att olika stater använder åtal som åtgärd med dolda motiv. En del stater försöker enligt Gallagher (2015) framställa det som att de motarbetar människohandel genom att åtala personer som exempelvis har bedrivit arbetskraftsexploatering i liten omfattning. Gallagher (2015) menar dock att detta är ett felaktigt användande av Palermoprotokollet då detta inte räcker för att uppfylla kraven gällande åtal och inte heller motarbetar människohandel tillräckligt.

Det kan vidare vara svårt att bedöma om en person är smugglad eller utsatt för människohandel då dessa brott har vissa likheter (Gallagher 2002). Den stora skillnaden mellan dessa är dock att tvång inte förekommer i samma utsträckning då det rör sig om smuggling (ibid.). Om en trafficker döms för människosmuggling istället för människohandel aktualiseras inte den utsattes rättigheter i förhållande till policydokumenten. En smugglad person har inte lika mycket rättigheter gällande stöd och hjälp från staten vilket gör att det är billigare för staterna att bedöma dem som smugglade istället för utsatta för människohandel (ibid.).

Sverige fick förra året rekommendationer från U.S. Department of State, ett internationellt granskningsorgan, att satsa mer på att åtala och döma de skyldiga (Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons 2020). Som tidigare nämnts har Sveriges breda definition av brottet gjort det svårare att döma de skyldiga (Kelemen & Johansson 2013). Ytterligare en faktor i lagtexten som försvårar lagförande av individer i människohandelskedjan är lagtextlydelsen "i syfte att exploatera" (Borg Jansson 2016). Det innebär att en handling måste ha gjorts i syfte att exploatera, att utnyttja den utsatte, vilket betyder att en person som till exempel enbart transporterar den som utsätts inte kan fällas för människohandelsbrott då transporten i sig inte är exploaterande (ibid.). Det är mot bakgrund av detta inte ovanligt att människor som på olika sätt är involverade i att möjliggöra exploateringen rent juridiskt endast anses göra det i syfte att tjäna

pengar, alltså inte i syfte att exploatera (ibid). Därför ses de inte som gärningsmän utan på sin höjd som medverkande (ibid.). Åklagare och domare är därför ofta beroende av att traffickers kan dömas för andra brottsliga handlingar än själva människohandeln då den fortfarande är mycket svår att komma åt (Kelemen & Johansson 2013).

Trots Sveriges sexköpslag (6 kap. 11§ Brottsbalken (BrB)(1962:700), som ämnar få efterfrågan att avta och öka möjligheterna att åtala de som finansierar hela sexindustrin, finns det de som menar att lagen inte får tillräckligt stor effekt (Kelemen & Johansson 2013). Kelemen och Johansson (2013) menar att straffen för sexköp är för låga och att de inte avskräcker tillräckligt mycket. Istället, menar författarna, borde fokus vara på att komma åt traffickers och hallickar (ibid.).

Sammanfattningsvis blir det tydligt i forskning gällande implementering av de internationella ramverken kring människohandel att länder sällan får till ett jämt fördelat fokus på alla tre delarna i "tre P-paradigmet" (Amahazion 2015; Davy 2016; Gallagher 2002; Haynes 2004; Kelemen & Johansson 2013; Schönhöfer 2017). Om fokus ligger på brotten och att straffa de skyldiga tappas de utsatta lätt bort (Avi & Flora 2019). Av de tre delarna förefaller de förebyggande åtgärderna vara lättare att implementera, troligtvis då dessa beskrivs tydligare än övriga delar i de internationella riktlinjerna.

3.4 Utvärderingar

Davy (2016) skriver att det sedan 2000-talet tagits fram och implementerats en stor mängd internationella, nationella, regionala, statliga och icke-statliga program, policyprotokoll och handlingsplaner för att bekämpa människohandeln. Dock menar Davy (2016) att en mycket liten andel av dessa interventioner och insatser har utvärderats, och att ytterst få av dessa har utvärderats på ett grundligt och tillförlitligt sätt. Om utvärderingar av olika insatser och program inte görs finns inget sätt att veta om insatserna riktar in sig på rätt sak, att de implementeras korrekt eller att de utförs effektivt (ibid.). Därmed kan man inte fatta informerade beslut gällande om programmen och insatserna ska fortsätta (ibid.). Det blir alltså omöjligt att säga något om insatsernas effekter utan utvärdering (ibid.).

Utvärdering av arbetet mot människohandel försvåras enligt Davy (2016) eftersom området är väldigt stort. Det finns många verksamheter som arbetar mot människohandel på väldigt många olika sätt. De har också många olika aspekter av sitt arbete som behöver utvärderas (ibid.). Därtill är många program och handlingsplaner såväl som verksamheter förhållandevis nya. Många har bara funnits i omkring tjugo år och därför är det svårt att ännu se vad resultatet av dem är (ibid.).

Ytterligare en faktor som försvårar utvärdering av insatser mot människohandel är det faktum att datan gällande omfattningen av fenomenet människohandel inte är tillförlitlig (Davy 2016). Ingen vet exakt, kanske inte ens på ett ungefär, hur många personer som är utsatta för människohandel eller hur många traffickers det finns (Amahazion 2015). Detta innebär att det är mycket svårt, om inte omöjligt, att mäta förändringar i omfattning över tid, vilket i sin tur innebär att det är svårt att avgöra vilken av insatserna som har störst effekt.

Det första problemet med utvärderingarna är alltså att de uteblir. Det andra är att de ibland anklagas för att vara godtyckliga. Till exempel har den amerikanska TIP-rapporten (Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons 2020), som utförs årligen av U.S. Department of State genom undersökningar av en mängd länder i världen och dessas arbete mot människohandel, kritiserats för att vara just godtycklig (Amahazion 2015). En del aktörer hävdar att rapporten är ideologiskt grundad och urholkas av politiska bakomliggande motiv (Amahazion 2015; Stone 2005). Stone (2005) skriver att TIP-rapporten har ett utvärderingssystem där länder placeras på olika nivåer baserat på hur väl ett land arbetar utifrån "tre P-paradigmet", det vill säga förebyggande åtgärder, skydd och åtal. Stone (2005) menar dock att graderingen i denna rapport är godtycklig då politiska relationer kan påverka rankingen samt att en stat kan komma till en hög nivå bara de yttrat att de till fullo accepterar och arbetar för att nå minimumstandarden av åtgärder (Stone 2005).

3.5 Nya strategier

Att arbetet mot människohandel kräver nya strategier är många forskare överens om, trots att tankarna kring hur dessa behöver vara utformade varierar (Amahazion 2015; Avi & Flora 2019; Gallagher 2013; Haynes 2004). Trots att länder hela tiden tar steg framåt i arbetet mot människohandel har mycket lite åstadkommit gällande långvarig och hållbar förändring (Gallagher 2013). Det finns flera internationella regelverk som enligt Haynes (2004) inte är tillräckligt effektiva. Haynes (2004) lyfter som anledningar till detta framför allt bristande implementeringar av nämnda regelverk och misslyckade inkorporeringar av rekommendationer och råd från internationella granskningsorgan. Gallagher (2002) menar att det är av yttersta vikt att lägga fokus på de mänskliga rättigheterna och inte bara se de utsatta som offer utan människor vars rättigheter helt tagits ifrån dem. Fokus bör därför läggas på att återge de utsatta sin mänskliga värdighet och som absoluta minimum inte anhålla dem för illegal migration (Gallagher 2002; Haynes 2004). Frivilligt återvändande menar flera forskare borde vara grunden för nya strategier för att motarbeta människohandeln (Gallagher 2002; Haynes 2004; Stone 2005). Då migrationsprocessen ökar risken för att bli utsatt för människohandel menar Gallagher (2002) vidare att världens migrationssystem behöver förändras och förbättras för att kunna förebygga människohandeln.

De flesta insatser och strategier som används idag sker på en statlig nivå med fokus på övergripande strukturer vilket kan göra det svårt att applicera det på en individnivå (Honeyman, Stukas & Marques 2016). Även Haynes (2004) lyfter vikten av att nya strategier innehåller råd från gräsrotsorganisationer som arbetar nära de utsatta, då dessa har ett individperspektiv med bättre kunskap om de utsattas behov och de trauman som utsattheten inneburit.

Förslag på nya strategier handlar ofta om att kombinera åtgärder som ämnar straffa brottslingar med åtgärder för att skydda den utsatta (Haynes 2004). Haynes (2004) menar att vittnesutsagor ibland snarare blir förhör istället för att lyssna på den utsattes berättelse, vilket kan göra att den utsatte känner sig skuldbelagd. Avi och Flora (2019) argumenterar i sin forskning för ett tillvägagångssätt där

utgångspunkten inte är skuldbeläggande eller skam, utan en medvetenhet om den systematiska diskriminering och ojämlikhet som ligger till grund för, verkar inom och reproduceras i människohandeln.

Något som flera forskare framhåller gällande vad som behövs för att förbättra arbetet mot människohandel är att ett "fjärde P", *partnership*, samverkan, borde användas mer (Aronowitz & Koning 2014; Gallagher 2002; Gallagher 2015; Haynes 2004; U.S. Department of State 2009). Forskarna framhåller att det både handlar om behov av samverkan länder emellan, vad gäller till exempel överstatligt juridiskt samarbete, men även samverkan mellan olika instanser inom ett och samma land (Aronowitz & Koning 2014; Gallagher 2002; Gallagher 2015; Haynes 2004; Muraya & Fry 2016; U.S. Department of State 2009). Ett internationellt samarbete lyfts fram som absolut nödvändigt då de nätverk som bedriver människohandel är gränsöverskridande och således behöver även responsen på problemet vara det (U.S. Department of State 2009).

Sammanfattningsvis täcker den tidigare forskningen om människohandel i form av sexuell exploatering in flera olika orsaker, påverkansfaktorer och åtgärder. Forskningen belyser diskrepansen mellan de globala avtal, konventioner och deklARATIONER som finns, hur insatserna ser ut, och i förlängningen resultatet av dessa. De resultat som redovisas visar att det finns förbättringsområden, oavsett vilken del av fenomenet som undersökts.

4. Teoretiskt ramverk och begrepp

Nedan presenteras de teorier och begrepp vi kommer att använda oss av för att analysera vår empiri. Vi har inspirerats av det teoretiska angreppssätt som Kerstin Sandell (2001) använde i sin avhandling. Likt henne har vi valt att skapa ett ramverk av några utvalda begrepp och modeller som till viss del hänger ihop. Vi menar att dessa sammanfogade olika teoretiska ingångar givit oss möjlighet att analysera så mycket som möjligt av vår rika empiri på ett fruktbart sätt.

4.1 Top down/bottom up - implementeringens vertikala kedjor

Utifrån organisationsteori kan man titta på varifrån initiativ till förändring och policyimplementering kommer (Johansson 2015). Är det från högsta politiska nivå som policyn går nedåt i leden av myndigheter och organisationer, det vill säga så kallad top-down-implementering, eller är det de yrkesverksamma så kallade gatubyråkraterna som identifierat behov av förändring (ibid.)? När initiativet kommer nedifrån försöker så kallade gatubyråkrater påverka tjänstemän och politiker över dem för att till slut nå beslutsfattande på den centrala politiska nivån, det vill säga bottom-up-implementering (ibid.).

Gatubyråkrater är yrkesverksamma som arbetar i nära kontakt med människor, men är en del av myndigheter (Hertting 2014). Det är ofta yrken inom välfärden där de anställda har en överordnad maktposition i förhållande till de som är mottagare för deras arbete, så som läkare, lärare, socialarbetare och liknande. Gatubyråkrater utför de tjänster som riksdagen beslutar om (Lipsky 2010). Sättet som gatubyråkrater implementerar policys samt levererar och beslutar om förmåner och sanktioner strukturerar, påverkar och begränsar människors liv och möjligheter (ibid.). På så sätt medlar gatubyråkrater uttalat i relationen mellan medborgarna och staten (ibid.). Vid implementering krävs därför samordning av insatser mellan många olika organisatoriska nivåer (Jönsson 2014). Jönsson (2014) menar dock att alla vill ha samordning, men ingen vill samordnas.

Gatubyråkrater är å ena sidan fångade i en struktur av regler, rutiner och otillräckliga resurser, å andra sidan besitter de samtidigt en viss makt då deras sätt

att tolka och implementera lagstiftning och riktlinjer avgör människors liv (Hertting 2014). Policys förverkligas först när lagar och riktlinjer är helt implementerade genom de processer som följer efter de initiala besluten (Lipsky 2010). För att en policy ska implementeras framgångsrikt och nå individerna de angår är det flera faktorer som spelar in.

4.2 Lyckad implementering - från ord på papper till resultat

I nationsöverskridande politik har internationella organisationer sedan 1900-talet blivit ett betydande inslag (Jönsson 2014). När Sverige och andra länder utformar arbetet och strategier för att motverka människohandel krävs ofta att de formar sin lagstiftning och inhemska dokument efter internationella organisationers bestämmelser (ibid.). Det är dessa policydokument och åtaganden som ska implementeras i svenska organisationer.

Även om förhållandena för implementering av politik och policys är gynnsamma och tjänstemännen är välvilligt inställda till processen finns många faktorer som kan leda till att den faktiskt genomförda politiken riskerar att skilja sig avsevärt från det som beslutats (Hertting 2014). Detta kallas implementeringsproblemet (ibid.). Nedan presenteras exempel på faktorer som krävs för lyckad implementering som Hertting (2014) tar upp. Vi har sammanställt dessa olika faktorer till en modell med fem punkter, utifrån de aspekter av implementeringsprocessen som Hertting (2014) beskrivit.

1. *Tydliga politiska beslut.* Politiska beslutsfattare styr implementeringsprocessen genom att de är tydliga och precisa med mål och medel för implementering. Om de är otydliga kan det skapa osäkerhet och missförstånd när målen ska förvandlas till åtgärder.
2. *Styrningskedja utan politiska förskjutningar.* Det är viktigt att den politik som ligger bakom beslutet att implementera inte förändras under implementeringens gång. Annars missas sannolikt målet med implementeringen.
3. *Begränsat antal länkar mellan intention och resultat.* Ju fler organisationer och handlingar som är med i implementeringsprocessen, desto större risk

att det levererade resultatet avviker från det som önskades. Med andra ord, ju fler aktörer, desto krångligare väg till önskat resultat och större risk att resultatet inte stämmer överens med det ursprungliga målet.

4. *Implementeringsnätverk - komplexa problem kräver komplexa lösningar.* För att lösa de komplexa problem som sakpolitiken siktar in sig på krävs dock samverkan mellan olika privata och offentliga aktörer, så kallade implementeringsnätverk. Nätverken är instrument för att organisera implementeringskapacitet.
5. *Individens handlingar & kompetens.* Att förändra kräver att individer i organisationer aktivt handlar. Det krävs också att de organisationer och personer som är involverade har mycket och rätt kompetens på området där något ska implementeras.

Denna modell bör inte tolkas som en hierarkisk eller kronologisk ordning, utan snarare som olika faktorer som behöver ingå för att uppnå en lyckad implementering. Vi har kopplat denna modell till organisationsteori då implementeringsprocesser kan startas genom både top-down- och bottom-up-initiativ.

4.3 Symbolpolitik - maskerade motiv

Utöver att politiken är en del av själva implementeringsprocessen kan den även komma att påverka resultatet, då politiken ibland förs med maskerade motiv. Symbolpolitik som teoretiskt begrepp kom till då Harold D. Lasswell hävdade att motivet bakom politiska beslut ofta kunde bestå i vad politiken symboliserade, inte vad den konkret åstadkom (Santesson-Wilson 2003). De som skrivit om begreppet har olika utgångspunkter och tillhör olika vetenskapliga discipliner (ibid.). Lasswell själv lade stort fokus på samverkan mellan känslomässiga, privata motiv och den offentliga politiken och menar att politiken skapas genom att de privata, irrationella grunderna inte släpps fram omaskerade, utan omformuleras i termer som är allmänt accepterade och förväntade (ibid.). Lasswell utgår från ett freudianskt synsätt där människans egna, privata, egoistiska behov ligger till grund för handlandet, medan senare forskare istället betonar mer anständiga behov som trygghet och status (ibid.).

Murray Edelman utgår precis som Lasswell från att politiska krav i regel är känslomässigt grundade (Santesson-Wilson 2003). Edelman har dock, till skillnad från Lasswell, ett klassperspektiv på symbolpolitikens natur (ibid.). Han menar att den politik som vänder sig till mindre privilegierade grupper ofta har symboliska funktioner, medan samhällseliten får tillgång till konkreta effekter av politiken som förs (ibid.). Edelman menar inte att symbolpolitik endast bygger på sanningslösa grunder och bara används för syns skull, utan att de bakomliggande motiven är verkliga och att de ger verklig tillfredsställelse genom verkliga symboliska intentioner (ibid.).

Vidare lyfter David O. Sears in handlandets roll i symbolpolitiken (Santesson-Wilson 2003). Han menar att handlandet kan ha olika slags motiv, altruistiska som tar sikte på omgivningens behov eller egoistiska som inriktade på den egna personens välbefinnande (ibid.). Motiven kan antingen leda till instrumentella handlingar, det vill säga konkreta handlingar som leder till att det eftersträvade uppnås, eller symboliska handlingar som ger uttryck åt det som värdesätts (ibid.). Enligt Santesson-Wilson (2003) är symboliska handlingar dock inte alltid egoistiska och instrumentella handlingar inte alltid altruistiska (ibid.).

4.4 Handlingsutrymme - frihet under ansvar?

När riktlinjer och policydokument väl implementerats börjar de tillämpas i verksamheterna. Så snart de implementerats här blir de en del av ramverket som gatubyråkraterna har att förhålla sig till i arbetet och utgör då en av gränserna för deras handlingsutrymme. Handlingsutrymmet är inget konstant och konkret fenomen utan föränderligt, eftersom det existerar mellan de rättsliga villkoren, organisatoriska villkor samt de yrkesverksammas moraliska och etiska villkor (Blomberg & Dunér 2015). Handlingsutrymmet är alltså kontextuellt eftersom det är olika stort och styrs av olika faktorer beroende på verksamhet. Det kan alltså förklaras som den frihet som finns i tomrummet mellan reglerna och ramarna som yrkesverksamma måste förhålla sig till (ibid.). Detta tomrum möjliggör avvägningar och beslutsfattande utifrån det unika i olika fall, och det är här som yrkesverksammas etiska och moraliska ståndpunkter aktualiseras som verktyg för

beslutsfattande (ibid.). De yrkesverksammas kompetens och professionella normer kan synliggöras i handlingsutrymmet, de agerar inte utifrån egen vinning, utan utifrån vad som förväntas av dem (Hertting 2014). Handlingsutrymme kan också kort förklaras som förekomsten av valmöjligheter (Ponnert & Svensson 2019).

Utifrån ovan är de centrala delarna i vårt teoribygge top-down- och bottom-up-implementering, modell för lyckad implementering, symbolpolitik och handlingsutrymme. Dessa är alla begrepp och modeller som rör yrkesverksammas möjlighet till handlande och faktorer som påverkar under vilka omständigheter policydokument och nya arbetssätt blir till verklighet. Medan organisationsteorin top-down-, bottom-up-implementering fokuserar på initiativet till implementering tydliggör implementeringsmodellen hur själva processen behöver se ut. Begreppen och modellerna synliggör tillsammans de hinder som kan finnas för att nå det önskade resultatet och relaterar alla till varandra på olika sätt i det sammanhang där vi kommer använda dem för att analysera vår empiri.

5. Metod och metodologiska överväganden

5.1 Val av metod – fördelar och begränsningar

Detta är en kvalitativ studie med induktiv ansats där empirin samlats in genom 10 semistrukturerade intervjuer. Kvalitativa intervjuer valdes som metod då vi önskade komma åt de yrkesverksammas upplevelser och beskrivningar av arbetet mot människohandel (Bryman 2016). Särskilt fokus lades på de yrkesverksammas upplevelser av arbetet utifrån de internationella och nationella ramarna de har att förhålla sig till i arbetet. Intervjuerna var semistrukturerade med öppna och förhållandevis breda frågor för att de yrkesverksamma skulle kunna berätta fritt om sitt arbete och hur det påverkas av nationella och internationella ramarna (ibid.). Kännetecknande för den induktiva metoden är att man utifrån empirin drar generaliserbara slutsatser som leder fram till en teoretisk ansats (Bryman 2016).

5.2 Urvalsprocess

Vi har i huvudsak använt oss av ett målinriktat urval med så stor variation som möjligt vilket innebar att vi kontaktade så många yrkesverksamma vi kunde hitta, inom både offentliga och icke-offentliga organisationer i Sverige, som på något sätt i sitt arbete kommer i kontakt med människor utsatta för människohandel. Det som skiljer målstyrda urval från andra är att de görs utifrån målet att de som deltar i studien ska kunna besvara forskningsfrågorna (Bryman 2016). Deltagarna i studien kommer härnäst att benämnas som "informanter" då samtliga personer valdes ut på grund av deras specifika kunskap på området människohandel (Kvale & Brinkmann 2014). De har även sådan kunskap om frågan att de kan kallas experter inom sitt område (ibid.).

För att finna deltagare till vår studie började vi med att läsa på om vilka organisationer i Sverige som är verksamma i arbetet mot människohandel. Flera av de tillfrågade organisationerna stötte vi på i rapporter och artiklar om den svenska strategin gällande människohandel och ansåg därför att de var relevanta att inkludera i studien. Vi hade sedan tidigare kännedom om några organisationer

som arbetar mot prostitution och människohandel men sökte även på Google för att hitta fler organisationer såsom kvinnojourer, boenden och utbildare runt om i landet, främst koncentrerat till de större städerna. I två fall kontaktades personer vi känner privat och själva arbetar eller har kontakter till någon som arbetar med människohandel. Att de vi kontaktat i en del fall vidareförmedlat frågan innebär att vi delvis använt ett så kallat snöbollsurval (Bryman 2016). Huvudsakligen har dock ett strategiskt slumpmässigt urval tillämpats. Det innebär att personer med särskild kunskap och erfarenhet av ämnet har tillfrågats om deltagande och urvalet har baserats på syftet med studien (Jacobsen 2012). Urvalet är samtidigt delvis slumpmässigt då vi tillfrågat många personer och inte kunnat påverka vilka som tackat ja (ibid.).

Då de som utsätts för människohandel i form av sexuell exploatering främst är kvinnor har vi medvetet valt att lyfta yrkesverksamma kvinnors perspektiv på arbetet mot människohandel. Detta genom att tillfråga organisationer som grundats eller drivs av kvinnor, organisationer för kvinnor av kvinnor.

Efter att mailadresser till potentiella informanter letats upp blev resultatet av urvalsprocessen till slut att en förfrågan om att delta i studien, med bifogat informationsbrev (se bilaga 1), skickades ut till 82 mailadresser. Tolv av dessa återkom och sade att de var intresserade av att delta. Tio av de som kontaktade oss intervjuades. Tyvärr fick således två personer avvisas med hänvisning till att vi inte hade utrymme att inkludera fler personer i studien. Då urvalet redan var förhållandevis representativt för de organisationer som verkar på fältet bedöms detta inte påverka studien negativt.

Av de tio intervjupersonerna arbetar fyra inom icke-offentliga organisationer, med fokus på uppsökande arbete, öppenvård, stödboende, opinionsbildning och att bevaka insatserna mot människohandel samt arbetar för att underlätta implementering av internationella konventioner och direktiv. De sex övriga informanterna arbetar inom offentliga organisationerna såsom Polismyndigheten, Jämställdhetsmyndigheten, samt inom Socialtjänsten som regionskoordinatorer. Alla informanter har antingen spetskompetens på området eller kommer i kontakt med det genom arbete mot sexhandel. Informanterna har varit relativt jämt

fördelade mellan könen, 6 kvinnor och 4 män. De män som har intervjuats arbetar alla inom offentliga organisationer. Bredden av representerade organisationer och olika arbetsområden kring människohandel ser vi som mycket positivt. Då området uppsatsen ämnar undersöka är mycket stort och vi inte hade möjlighet att täcka in allt gav bredden i urvalet en möjlighet att ändå få en helhetsbild av den svenska strategin mot människohandel.

5.3 Genomförande av intervjustudien

På grund av Covid-19-restriktionerna tvingades vi att hålla samtliga intervjuer på distans, via videosamtalstjänsten Zoom, vilket dock visade sig vara till vår fördel då vårt urval inte begränsades geografiskt. Vi upplever att detta bidrog till ett bra underlag med förmodat större bredd av verksamheter och erfarenheter än om vi skulle haft intervjuer i en vanlig intervjusituation där vi träffat informanterna vilket hade begränsat oss till verksamheter i Göteborgsområdet. Att använda video upplevdes också mycket positivt då det ändå gjorde det möjligt att läsa av minspel och till viss del tolka kroppsspråket, trots avsaknad av personligt möte (Bryman 2016). Vidare kan intervjuer via Zoom eller liknande tjänst göra att människor känner sig mer bekväma och är mer benägna att acceptera att bli intervjuade (ibid.). Trots detta medförde intervjuer via Zoom även en del nackdelar i form av dålig uppkoppling, fördröjningar och hack i samtalet. Då samspelet mellan den intervjuade och intervjuaren i allra högsta grad påverkar innehållet i intervjun (ibid.) hade samtalet troligtvis upplevts mer naturligt och inbjudande om det inte gjorts via Zoom. Människors eventuella ovana vid att hantera samtalstjänster via internet beskrivs ibland som ett möjligt hinder för intervjuer via Zoom, Skype eller liknande tjänster (ibid.), men då den pågående pandemin har inneburit mycket arbete online, vilket ökat mångas användarvana, upplevde vi inte att detta utgjorde något hinder för vår studie.

Vi höll i fem intervjuer var. Vi valde att inte närvara båda två vid intervjutillfällena för att undvika att skapa en maktasymmetri i intervjusituationen. Ytterligare en faktor som påverkade detta beslut var vår tidsbegränsning. Att vi inte närvarade båda två möjliggjorde att vi kunde ha fler intervjuer.

Intervjutillfällena inleddes med en kort genomgång av samtyckesblanketten (se bilaga 2) och informanterna gavs sedan möjlighet att muntligt samtycka till deltagandet. Intervjuerna varade mellan 20 och 50 minuter och spelades in med samtycke från informanterna. Då intervjuerna var semistrukturerade utgick de från en intervjuguide (se bilaga 3) med nio öppna frågor kring de olika teman som vi ville undersöka, men vi hade även möjlighet att följa informanterna i samtalet och ställa följdfrågor på det de berättade (Jacobsen 2012; Kvale & Brinkmann 2014). Intervjuguiden användes olika mycket beroende på hur självgående informanterna var i berättandet.

Vi har i efterhand reflekterat kring att det eventuellt hade underlättat intervjuerna att ha två olika intervjuguides utformade efter vilken sorts verksamhet informanten arbetar i, det vill säga offentlig eller icke-offentlig. Dessa olika typer av organisationer skiljer sig ofta i både förhållningssätt och inriktning på arbetet, vilket har gjort det svårt att ha frågor som blir lika relevanta för alla. Dock hade två olika intervjuguides gjort det svårt att analysera empirin då den hade baserats på olika frågor.

5.4 Bearbetning av empirin

Efter intervjuerna transkriberades det inspelade materialet från talspråk till skriftspråk, vilket underlättar för förståelsen och analysen av det sagda (Kvale & Brinkmann 2014). Att transkribera innebär att tolka och transformera det levda muntliga samtalet till den skrivna textens formella stil (ibid.). För att behålla innehållet i intervjuerna så intakt som möjligt har materialet transkriberats ordagrant. För att öka läsbarheten och inte tappa bort innehållet har dock utfyllnadsord såsom "eh" tagits bort. Om informanterna påbörjat flera meningar med bara något ord, har även dessa tagits bort då de inte gav någon information eller ökad förståelse av sammanhanget. Dock har ord som "hm", "typ", "liksom" behållits då vi anser att de kan belysa nyansskillnader i samtalet. För att värna om informanternas konfidentialitet har namn, platser och dylikt avidentifierats direkt vid transkription (ibid.). I citat där vi velat förtydliga innehållet sattes förklarande ord inom "[...]". Då vi tagit bort irrelevanta delar av citat för att göra de mer

sammanhängande och komprimerade visas detta genom “/.../”. Samtliga intervjuer lästes efter transkriberingen igenom ett flertal gånger.

5.5 Analysmetod

Vi har använt oss av metoden tematisk analys, vilket är ett av de vanligaste angreppssätten inom kvalitativ forskning (Bryman 2016). Tematisk analys är en metod för att identifiera, analysera och redovisa mönster i den insamlade empirin (Braun & Clarke 2006). Metoden används även för att tolka olika aspekter av det undersökta fenomenet (ibid.). Tematisk analys kan vara en metod som används både för att reflektera verkligheten och för att reda ut vad som döljer sig bakom den ytliga verkligheten (ibid.). Tematisk analys är ett mycket flexibelt verktyg som inte beskrivs utifrån tydliga tekniker, vilket ökar författarnas frihet kring användandet (ibid.). Denna analysmetod valdes alltså då den utifrån vårt syfte, att undersöka och redovisa personers upplevelser av något, var lämplig och användbar.

Vi inledde analysarbetet genom att läsa igenom intervjuerna ett flertal gånger. Därefter gjordes separat en initial kodning där vi strök under sådant i texten som stod ut. Understrykningarna sammanfattades sedan kort i marginalen för att underlätta identifieringen av liknande svar. Därefter diskuterades respektive författares kodning tills vi nått konsensus kring innehållet. Efter kodningen valdes data ut som visade på likheter och skillnader i informanternas svar och var relevanta utifrån frågeställningarna. Ibland valdes koder ut för att de var återkommande och ibland för att de lyfte något viktigt i relation till frågeställningarna. Dessa koder sammanställdes sedan i tankekartor för att få fram tydliga huvudteman och subteman. I denna uppsats är ett tema alltså en samling koder med liknande innebörd (Bryman 2016). Då vi använt oss av ett induktivt tillvägagångssätt fick de teman vi kom fram till sedan leda oss till vårt teoretiska ramverk (ibid.).

5.6 Studiens tillförlitlighet

Vi kommer inte att diskutera huruvida vår studie uppnår reliabilitet, generaliserbarhet eller validitet då kvalitativ metod egentligen inte lämpar sig för

att nå dessa kriterier (Bryman 2016; Kvale & Brinkmann 2014). På grund av att den kvalitativa metoden är kontextuellt bunden är det omöjligt att till fullo återskapa en studie med andra forskare, i en annan kontext, vid en annan tidpunkt eller med andra informanter. Således finns inget sätt att hävda extern validitet och generaliserbarhet av våra studieresultat (Bryman 2016). Vi utgår från att det finns lika många beskrivningar av verkligheten som det finns människor som beskriver den. Då de flesta kvalitativa forskare menar att det inte bara finns en absolut sanning kommer vi därför nedan istället diskutera hur vi i vår studie strävat mot att uppnå tillförlitlighet.

Vi utgår från Brymans (2016) beskrivning av Guba och Lincolns kriterier för att utvärdera en studies tillförlitlighet. Vid utvärdering av tillförlitlighet bör faktorerna trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjlighet att styrka och konfirmera beaktas (Bryman 2016). Trovärdighet uppnås genom att undersökningen genomförs i linje med de forskningsregler som finns, samt att resultaten av studien presenteras för de som medverkat i intervjuer så att de kan uttala sig om huruvida författaren uppfattat den sociala verkligheten som informanten är en del av på rätt sätt (ibid.). Detta innebär att de enda som egentligen kan avgöra om studien är trovärdig är våra informanter. Då transkribering och bearbetning av empiri innefattar tolkning, kan vi inte försäkra att vi till fullo förstått informanternas bild av verkligheten. Vi har dock valt att analysera det som uttryckligen sagts och inte sådant som möjligen kan utläsas mellan raderna. För att försöka uppnå trovärdighet har vi förhållit oss till de forskningsetiska regler som Vetenskapsrådet satt upp.

Överförbarhet är sällan uppnåeligt inom kvalitativ forskning (Bryman 2016), bland annat då insamlandet av empirin, intervjuerna, påverkas av miljön de utförs i (Jacobsen 2012). Faktorer så som undersökareffekten, alltså intervjuarens påverkan på den intervjuade, har stor påverkan på empirin (ibid.). Dessutom förändras ständigt den specifika sociala kontext som kvalitativ forskning utförs i (Bryman 2016). Detta innebär att resultatet inte skulle bli samma om studien skulle upprepas vid ett senare tillfälle och att kriteriet överförbarhet inte kan nås.

Pålitlighet har föreslagits som motsvarighet till det mer kvantitativt tillämpbara begreppet reliabilitet (Bryman 2016). För att en studie ska bedömas som pålitlig behöver en fullständig och tillgänglig beskrivning av alla faserna av studien finnas, alltså forskningsfrågor, val av medverkande, fältanteckningar, intervjuutskrifter och beslut kring analysen av datan (ibid.). Handedare och opponenter som läst vår studie har i metodkapitlet getts inblick i vår forskningsprocess och därmed haft möjlighet att granska våra val och teoretiska slutsatser och vi har försökt att hålla oss öppna till deras förslag.

Trots att vi i våra intervjuer haft stor variation på organisationer som medverkat är denna studie fortfarande mycket liten i omfattning och kan självfallet inte ge en heltäckande bild av den svenska strategin gällande människohandel. I den pusselbit som vi lagt till har vi dock försökt att uppnå trovärdighet och pålitlighet genom de åtgärder som beskrivits ovan. Vår förhoppning är att uppsatsen ändå i viss mån ska kunna bidra till ökad förståelse för fenomenet samt en ömsesidig förståelse organisationer emellan.

5.7 Forskningsetiska överväganden

I informationsbrevet som skickades till informanterna inför studien framgick det att all information som informanterna lämnade i samband med intervjun skulle komma att behandlas i enlighet med informations-, konfidentialitets-, samtyckes- och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002).

För att möta informationskravet skickades ett mail med kort information om vad uppsatsen skulle handla om, vilka typer av yrkesverksamma vi önskade intervjua, när vi önskade genomföra intervjun samt hur de tillfrågade skulle gå tillväga för att meddela sitt eventuella intresse att delta. Dessutom bifogades ett informationsbrev (se bilaga 1) i mailet där de tillfrågade fick ytterligare information om studiens syfte samt upplystes om att intervjun genomförs som del i en kandidatuppsats.

Konfidentialitetskravet innebär att de som deltar i en studie ska tillförsäkras största möjliga konfidentialitet och att deras personuppgifter ska förvaras så att

utomstående inte kan ta del av dem (Vetenskapsrådet 2002). Vi har dock inte kunnat utlova våra informanter fullständig anonymitet, då de i vissa fall har pratat med varandra om sitt eventuella deltagande, inom organisationerna. I en del fall har också personer inom en verksamhet vidarebefordrat frågan till kollegor och dylikt vilket gör att de med större sannolikhet har kännedom om en informants deltagande. Vi har därför främst eftersträvat konfidentialitet.

En åtgärd som vidtagits för att öka konfidentialiteten är att vi direkt vid transkribering har anonymiserat namn på informanten, övriga personer som namnges, städer, gator, verksamheter och dylikt. Vi har också valt att inte specificera hur många av informanterna som arbetar inom respektive organisation för att det ska bli svårare att dra slutsatser kring vilka och hur många som deltagit i de fall då de på arbetsplatsen är medvetna om att någon i organisationen kan ha medverkat.

I redovisningen av resultaten, då det rör sig om en yrkesverksam från en offentlig organisation, har vi valt att skriva vilken organisation informanten tillhör. Detta gjordes då vi anser att deras infallsvinklar skiljer sig åt betydligt sinsemellan och att innehållet i citaten därför kan få olika innebörd beroende på vilken myndighet som står bakom. Då vi kontaktat personer från hela Sverige och de dessutom arbetar i stora organisationer menar vi att detta inte äventyrar konfidentialiteten väsentligt. I redovisning av citat från yrkesverksamma inom icke-offentliga organisationer kommer vi enbart att benämna dem just så, då ytterligare information skulle göra det lättare att identifiera vem som sagt vad i och med att organisationerna är mindre och har specifika namn. Till en informant som möjligtvis skulle kunna identifieras relativt lätt, hörde vi av oss efter intervjun för att försäkra oss om hur specifika vi kunde vara i beskrivningen av informantens yrkestitel utifrån konfidentialitet och anonymitet.

Information om vilka som tillfrågats samt mailkonversationer med de som tackat ja finns på våra lösenordslåsta datorer. Vi anser det otroligt, men inte omöjligt, att någon skulle kunna få tag på denna informationen. För att försöka nå så hög grad av konfidentialitet som möjligt kommer vi efter att studien avslutats radera både kontaktuppgifterna och mailkonversationerna.

Samtyckeskravet innebär att deltagare har rätt att bestämma över sin medverkan och att de ska bekräfta sitt samtycke till att medverka i studien till den som intervjuar (Vetenskapsrådet 2002). Deltagarna ska även informeras om sin rätt att när som helst återta samtycket och avbryta deltagandet (ibid.). Denna information skickades vid förfrågan om att delta till informanterna via mail och förtydligades vid intervjutillfället, vilket innebär att deltagarna kan anses haft förutsättningar för att ge ett informerat samtycke (Kvale & Brinkmann 2014). Vid intervjuer dokumenteras i vanliga fall samtycket genom att informanten får skriva under en samtyckesblankett. Då vi inte har träffat några av informanterna på plats har inga samtyckesblanketter skrivits under. Istället har samtycket inhämtats och dokumenterats genom att informanterna fått se samtyckesblanketten vid videomötet och sedan muntligen har bekräftat att de samtycker till att medverka i studien.

Slutligen har vi förhållit oss till nyttjandekravet som säger att information och personuppgifter som inhämtas i studiesyfte enbart får användas i just studiesyfte (Vetenskapsrådet 2002). Det innebär att ingen information från eller om, alternativt kontaktuppgifter till, de som deltagit kommer att lämnas ut eller användas utanför ramarna för denna studie.

Utöver de forskningsetiska kraven har vi beaktat andra etiskt relevanta frågeställningar, såsom personliga konsekvenser av att delta och betydelsen av maktasymmetri vid intervjutillfället. Vad gäller det förstnämnda har vi bedömt att de frågor vi ställt informanterna inte är av sådan karaktär att några särskilt ingående etiska överväganden har behövt göras gällande personliga konsekvenser för informanterna. De intervjuade har tillfrågats utifrån deras profession och har också svarat i egenskap av att vara yrkesverksamma. Därmed är det inte några personliga angelägenheter som analyseras i studien. Informationen är således inte känslig på det sättet. Vi har dock diskuterat hur vi presenterar innehåll i intervjuerna som skulle kunna äventyra informanternas relation till den egna organisationen. Med hänsyn till detta bestämde vi därför innan empirin kodades och analyserades att inte presentera citat som skulle kunna resultera i en sådan

situation. Mot bakgrund av detta menar vi att deltagandet i studien sannolikt inte medför negativa konsekvenser för de som medverkat.

Den möjliga maktasymmetrin mellan forskare och deltagare bör också tas i beaktande vid forskning (Kvale & Brinkmann 2014) och är något vi reflekterat över i relation till vår studie. För att minska risken för att informanterna skulle känna sig utfrågade eller obekväma valde vi som ovan beskrivits att genomföra alla intervjuer med endast en av oss närvarande. Detta gjordes då vi inte ville dela på rollen som intervjuledare emellan oss i en och samma intervju, och därmed riskera att rollfördelningen blir otydlig för informanten. Det skulle vidare ha kunnat påverka samtalsklimatet negativt om någon av oss inte var en del av samtalet utan endast satt tyst och observerade.

Utöver dessa överväganden har vi även låtit en informant godkänna eventuella citat från denne som vi använt i resultatdelen, eftersom informanten efter intervjun hörde av sig och uttryckte viss oro för att hen uttryckt sig oklart vid intervjutillfället och att svaren därför skulle kunna misstolkas.

5.8 Förförståelse

Nedan reflekterar vi kring betydelsen av vår förförståelse av fenomenet människohandel, där vi haft lite olika ingångar. En av författarna fick upp ögonen för fenomenet vid en fältstudie på en icke-offentlig organisation som bland annat arbetar mot prostitution. Den andra författaren har tidigare arbetat volontärt med icke-offentliga organisationer, både i Sverige och utomlands, som har riktat sig mot att praktiskt hjälpa kvinnor i prostitution. Trots olika ingångar hade vi en gemensam förförståelse som kan beskrivas som att människor aldrig säljer sin kropp frivilligt utan att detta sker med ett direkt eller indirekt tvång, vilka båda aktualiseras gällande människohandel. Då vi inför uppsatsen läste på mer kring människohandel fick vi en hel del frågor och funderingar kring organiseringen av arbetet och varför problemet kvarstår. Utifrån dessa funderingar kom idén till att titta specifikt på policydokument kring människohandel och hur arbetet organiseras utifrån dessa för att se vad som görs och vad som eventuellt saknas.

Vi insåg ganska fort att våra frågeställningar och vår intervjuguide kanske främst lämpade sig för offentliga organisationer. Vi har här tydligt formats av vårt akademiska sammanhang som universitetsstudenter i vår språkanvändning och tankegångar, vilket i sin tur har påverkat utformningen och processen att skriva denna uppsats. Vi har upplevt att Socionomprogrammet på Göteborgs Universitet lägger betydligt mer fokus på myndighetsutövning än på den ideella sektorn, vilket vi tror kan ha format oss och således även vår studie. Vi är sammanfattningsvis medvetna om att vår förförståelse om människohandel i viss mån leder till att vi blir subjektiva. Vår referensram gällande människohandel för sexuell exploatering påverkar hur vi tolkar och förstår den forskning vi läser och lär även påverka hur vi skriver om det.

5.9 Arbetsfördelning

Arbetsfördelningen har varit jämn mellan båda författarna. Båda har varit lika aktiva i litteratursökning, läsning, intervjuande, analyserande och skrivande. Studien har skrivits och genomförts tillsammans. Båda författare har varit delaktiga i skrivandet av samtliga kapitel. På grund av rådande restriktioner har vi vid vissa tillfällen arbetat med studien på varsitt håll men då med kontakt och samarbete via videosamtalstjänsten Zoom.

6. Resultat och analys

Alla ramar och konventioner styr de yrkesverksammas arbete på olika sätt. De skapar både möjligheter och hinder i arbetet mot människohandel. En del ramar är uttryck för samarbete, andra är hinder för samarbete. Utöver tankar om detta fick informanterna dela vad de anser behöver förändras i arbetet mot människohandel. Nedan kommer de möjligheter, hinder och önskade förändringar som framkom i intervjuerna att redovisas utifrån teman och tillhörande underteman.

6.1 Möjligheter

6.1.1 Människohandel sammanflätat med prostitution

Det är många som vill särskilja prostitutionen från människohandel och det gör man ju internationellt. /.../ människohandel, det är aldrig bra. Det är liksom få länder som skulle säga att “jamen det kan vi tillåta”. Men prostitution särskiljer man ju från det. Och där skiljer ju inte Sverige på det, utan här menar man ju att de är så sammanflätade med varandra att det är svårt att säga vad som är vad.

- *Yrkesverksam, icke-offentlig organisation*

Något som de flesta informanter lyfte var kopplingen mellan människohandel och prostitution. De beskrev på olika sätt hur det omöjligt går att hävda att det ena skulle vara skilt från det andra. Att Sverige kriminaliserat både människohandel och sexköp ansåg flera av informanterna ökar deras möjligheter att agera. Både prostitution och människohandel innebär enligt informanterna en utsatthet. Forskare argumenterar för att kriminalisering av alla former av sexköp är en effektiv och nödvändig brottsprevention (Aronowitz & Koning 2014; Ekberg 2004; Kelemen & Johansson 2013). Lagrum som blir relevanta gällande prostitution är bland annat sexköpslagen (6 kap. 11§ Brottsbalken (1962:700) och lagstiftning gällande koppleri (6 kap. 12§ Brottsbalken (1962:700)). En av informanterna som arbetar inom Polismyndigheten lyfte att tanken att det i själva verket kan röra sig om människohandel alltid finns med i bakhuvudet vid alla insatser som görs mot sexhandeln.

Den koppling Sverige gör mellan prostitution och människohandel kan alltså öka anledningarna och tillfällena att undersöka om potentiellt utsatta behöver hjälp. Att Sverige har valt att tydliggöra kopplingen med hjälp av lagstiftning kan tolkas som en ansträngning att gå från symboliska handlingar, som visar på viljan att motverka exploatering, till instrumentella handlingar som leder till faktisk förändring (Santesson-Wilson 2003). Yrkesverksamma har en skyldighet att erbjuda de utsatta skydd och stöd då policydokumenten tydligt säger att utsatta för människohandel oavsett legal status i ett land har rätt till vissa insatser (Europarådet 2005). Vidare är de som identifieras som utsatta i Sverige berättigade visst skydd och stöd, oavsett om det rör sig om människohandel eller prostitution, vilket möjliggör insatser även till personer som inte vill uppge att de är utsatta för människohandel. De lagar vi har i Sverige blir alltså här möjligheter som ökar de yrkesverksammas valmöjligheter och därigenom ökas deras handlingsutrymme (Ponnert & Svensson 2019). Att människohandel och prostitution ses som sammankopplade kan vidare, menar vi, medföra att det blir svårare för yrkesverksamma och samhället i stort att blunda för att stor utsatthet ofta följer med båda situationerna.

6.1.2 Hjärtan måste inte explodera

Flera informanter beskrev de ramar och riktlinjer de har att förhålla sig till som en hjälp i arbetet. Informanter från både offentliga och icke-offentliga organisationer beskrev policydokumenten och andra dokument som något som ger nödvändig vägledning och tydlighet i arbetet för att nå progression och för att veta vad och hur de ska göra i dessa ärenden. Ytterligare en positiv aspekt som framkom i materialet angående de nationella och internationella dokumenten är att de tydliggör stater och organisationers skyldigheter gentemot människor som är utsatta för människohandel. Enligt informanterna är policydokumenten även viktiga för att klargöra vilka rättigheter de utsatta har. Detta gör att det blir konkret för alla berörda organisationer och aktörer vad de har att förhålla sig till.

Jag är förtjust i sådana här policydokument, det här har vi att förhålla oss till, inget annat! Våra hjärtan behöver inte explodera! Även om de gör det, vi ska ju känna empati och sånt där, men för att man ska kunna klara sig lite längre i att försöka hjälpa människor som kanske inte ens vill bli

hjälpna, då är det skitbra att ha någon sådan här policy och sådär att förhålla sig till.

- *Yrkesverksam, Jämställdhetsmyndigheten*

Informanten talar här om de internationella dokument och överenskommelser som antagits och omarbetats i en svensk kontext. Via regeringen har bestämmelserna gått ned i olika myndigheter och andra gräsrotsorganisationer som sedan praktiskt utför arbetet utifrån dessa dokument. Det är således frågan om en top-down implementering (Johansson 2015). Nationella och internationella policydokument är alltså något som i allra högsta grad ramar in och begränsar handlingsutrymmet för gatubyråkraterna. Samtidigt kan informanternas positiva inställning till policydokumenten tolkas som att den ramen är nödvändig för att de överhuvudtaget ska kunna handla konstruktivt och arbeta för förändring på lång sikt (Blomberg & Dunér 2015). Gatubyråkraternas handlingsutrymme vid implementering och konkretisering av dokumenten påverkar de utsattas situation och möjligheter (Lipsky 2010). Beroende på hur gatubyråkraterna tolkar policydokumenten kan de utsatta få olika mycket stöd. En informant menade exempelvis att socialsekreterare som sällan har ärenden gällande människohandel inte har tillräcklig kunskap om policydokumenten, och därför riskerar att missa att personen är utsatt för människohandel. Policydokumenten kan öka handlingsutrymmet och möjligheterna för de yrkesverksamma att agera. Dessa möjligheter missas om det inte finns kunskap om hur dokumenten kan och ska användas.

6.1.3 Oändliga möjligheter för icke-offentliga organisationer

I samtliga intervjuer med icke-offentliga organisationer beskriver informanterna att de har näst intill oändliga möjligheter att praktiskt stötta och arbeta med och för de utsatta människorna de möter. Informanterna beskriver sitt handlingsutrymme som stort och verkar inte ha särskilt många eller snäva ramar att förhålla sig till. Tomrummet mellan lagar, riktlinjer och policydokument är alltså här stort, vilket möjliggör för de yrkesverksamma att göra avvägningar och fatta beslut utifrån omständigheterna i varje unikt fall (Blomberg och Dunér 2015).

Så vi är ju väldigt fria, så det finns ingen liksom bortre gräns för vad vi kan göra för något. Utan det är hela tiden utifrån vad önskar den här personen. Och ibland så gör vi saker, det står liksom inte i en arbetsbeskrivning att det här ingår, utan vi är ju väldigt flexibla. /.../ Men just utifrån klienten så kan vi jobba länge och intensivt med en och samma individ och finnas med och stötta upp på det sättet som vi ser behövs.

- Yrkesverksam, icke-offentlig organisation

Precis som citatet ovan tydliggör gav informanterna från icke-offentliga organisationer en bild av att de finns där för att göra i princip vad som helst som de utsatta behöver, bortsett från att de inte har befogenhet att fatta större beslut. De hjälpsökandes definitiva öde ligger ofta hos myndigheterna. Att vissa av de kan arbeta med de utsatta utan krav på bistånd eller uppehållstillstånd är också en bidragande faktor till att de upplever sitt handlingsutrymme som väldigt stort. Icke-offentliga organisationer har i första hand ett så kallat victim-first-perspektiv där agerandet avgörs helt utefter individens behov. Dessa typer av icke-offentliga organisationer arbetar ofta utifrån mänskliga rättigheter som genom deras arbets sätt blir till individuella rättigheter. Forskare menar att detta är av yttersta vikt för att återge utsatta sin mänskliga värdighet (Gallagher 2002; Haynes 2004). Den begränsning dessa yrkesverksamma har av sitt handlingsutrymme är dock inte obetydlig, då de har mycket ringa möjlighet att påverka de beslut som kanske är mest avgörande för utsatta individer. Forskare menar att gatubyråkraternas arbete utifrån individperspektiv ger dem värdefull kunskap om de utsattas behov och därför bör dessa erfarenheter utnyttjas vid implementering av policydokument och nya strategier (Honeyman, Stukas & Marques 2016).

6.1.4 Policydokument sipprar ner i verksamheterna

De internationella, ganska omfattande, policydokument som Sverige har att förhålla sig till måste operationaliseras och förankras i verksamheter närmast de som ytterst berörs av bestämmelserna. Dokumenten förverkligas genom att de infogas i den svenska kontexten, vårt system, regelverk och våra myndigheter. En av informanterna från en icke-offentlig organisation berättade att det i hans kommun nu i vår fattats beslut om att i de kommunala riktlinjerna specificera arbetet med prostitution och människohandelsärenden. Informanten menar att

detta är viktigt då det synliggör gruppen som våldsutsatta, samt att det är av stor betydelse eftersom det tydliggör att myndigheter och kommunen har en skyldighet att arbeta med dessa ärenden. Vidare lyfte informanten att erkännandet av gruppen som våldsutsatta innebär att de har rätt till mer långtgående skydd och stöd. Informanten beskriver alltså hur de internationella policydokumenten har sipprat ner på en kommunal nivå och in i verksamheterna. En annan informant har dock en helt annan upplevelse av detta.

Jag hade ingen, ingen av oss hade någon större insyn i konventioner och så vidare, vad vi egentligen hade för åtaganden. Och inte polisledningen heller tror jag. Utan det stoppade någonstans på gruppcheferna.

- *F.d. polis*

De olika beskrivningarna talar för att man i det ena fallet är på god väg att uppnå fullständig implementering, medan genomförandet av implementeringen i det andra fallet ännu inte lyckats. Att nya kommunala riktlinjer är på väg att träda i kraft gällande prostitution och människohandel, vilket informanten upplever som tydliggörande angående ansvarsfördelning och liknande, tyder på att första implementeringsfaktorn med tydliga politiska beslut har genomförts framgångsrikt (Hertting 2014). Det kan också vara så att informanten som arbetar i en icke-offentlig organisation upplever att det är ett begränsat antal länkar mellan beslutsfattandet och resultatet av implementeringen (ibid.). Något som talar för att implementeringen kan komma att lyckas fullt ut är att de som arbetar inom organisationen verkar ha nödvändig kompetens på området. Vidare samarbetar denna icke-offentliga organisation med både regionen och andra kommuner. Enligt Hertting (2014) är relevant kunskap, aktivt handlande samt samarbete mellan offentliga och icke-offentliga organisationer viktiga faktorer för lyckad implementering.

Att implementeringen brast hos polisen, som citatet ovan beskriver, kan bero på att det i den organisationen fanns för många steg och personer i implementeringskedjan (Hertting 2014). Detta förefaller ha haft effekten att informationen om riktlinjer och policydokument inte kom hela vägen ner till poliserna i yttre tjänst. Det skulle också kunna bero på att för få personer inom

Polismyndigheten har relevant specialkompetens och då inte heller möjlighet att agera utifrån den, för att genomföra implementering fullt ut. Det kan också vara så att de fått till sig information om policydokumenten, men att de haft för lite kunskap om fenomenet människohandel i sig för att kunna sammanfoga policydokumenten som ska implementeras med det konkreta arbetet på gatan. Det uppstår därmed ett stort avstånd mellan de beslut som fattats på politisk nivå och det som sedan görs i praktiken (ibid.).

Utifrån detta tvetydiga resultat blir det tydligt att något som är en möjlighet i en organisation kan vara en begränsning i en annan.

6.2 Begränsningar

6.2.1 Byråkratiskt trassel och politiskt nötande

Att arbetet är krångligt att genomföra, tar tid och kräver många diskussioner innan man kommer till skott vittnar flera informanter om. De beskriver långsamma och komplicerade vägar från det att beslut fattas kring ett policydokument tills organisationerna arbetar aktivt utifrån policydokumentet i sina verksamheter. En informant förklarar svårigheten med tillämpningen av policydokument med att det saknas en passform mellan vårt välfärdssystem och fenomenets natur. Vårt välfärdssystem är enligt informanten gammaldags och inte riktigt anpassat för att avhjälpa denna sorts problem och samhället saknar därför förmåga att fullt ut hantera det. I citatet nedan beskriver en annan informant känslan av att policydokument och andra riktlinjer även i enskilda ärenden är svåra att tillämpa i verkligheten.

Det kan bli mycket byråkratiskt trassel innan man hamnar rätt. /.../ man kan inte säga att det finns en rak väg. Utan varje individuellt ärende är verkligen att börja om från början ibland. /.../ många sådana här policydokument är ju liksom skapade utifrån det som är friskt och normalt liksom på nåt vis. När det är såhär att man har någon som är väldigt utsatt och man har en massa faktorer som spelar in, så kanske det inte alltid stämmer /.../ det kan lägga lite snubbeltråd, det blir besvärligt att förhålla sig till det.

Det är i huvudsak informanter som arbetar i offentliga organisationer som beskriver det tröga arbetet med att göra policydokumentens bestämmelser till verklighet. Detta kan förstås i relation till faktorerna för lyckad implementering: ju större organisation desto långsammare, trögare och trassligare process att få igenom något (Hertting 2014). Det kan här återigen vara frågan om allt för många länkar inom organisationen som bestämmelserna ska ta sig igenom innan de kan gå från ord på papper till handling.

Ytterligare en långsam process som informanter från både myndigheter och icke-offentliga organisationer lyfter är när de ska försöka påverka politiker att arbeta mer aktivt med människohandelsfrågan. Den här typen av försök till bottom-up-implementering från gatubyråkraterna (Johansson 2015; Lipsky 2010) är något som informanterna pratar om som ett politiskt nötande och ett mycket tidskrävande arbete. Det politiska nötandet kan å ena sidan tolkas som att även om det ofta är politikerna som sitter på den största makten har även gatubyråkraterna viss, om än begränsad, makt att påverka utformningen av arbetet med de utsatta. Å andra sidan kan det tolkas som att gatubyråkraternas möjligheter att påverka snarare är av symbolisk karaktär (Santesson-Wilson 2003). Om gatubyråkraternas möjligheter att påverka arbetet i huvudsak ses som symboliskt, tolkar vi det som en möjlig förklaring till svårigheterna att få igenom bottom-up-implementering.

6.2.2 Kryphål i lagstiftningen

I flera av intervjuerna framkom en viss frustration över att lagstiftning och andra riktlinjer inte riktigt fungerar eller används som det var tänkt. Ett par informanter menar att flera av de problem som uppstår då grundar sig i att de utsatta inte blir korrekt identifierade.

Man kan egentligen säga såhär att lagstiftning och riktlinjer och stödet egentligen är reglerat i olika typer av lagstiftning, men det finns så mycket möjlighet att hitta kryphål, att tillämpa annan lagstiftning. Till exempel, /.../ utlänningslagstiftningen, man skickar hem dem istället fastän de är

brottsoffer och ska ha stöd och hjälp, och massa olika saker.

- *Yrkesverksam, Jämställdhetsmyndigheten*

Att det går att applicera annan lagstiftning och att lagrum kan ställas mot varandra kan minst sagt ses som problematiskt. En informant som arbetar som polis menar att poliser inte sällan hamnar i ett så kallat moraliskt dilemma: utvisa i enlighet med Utlänningslagen (SFS 2005:716) eller erbjuda det stöd den utsatte har rätt till enligt Europarådets konvention (2005). En annan informant belyser samma sak och lyfter att det vid ett tillslag eller vid gränserna inte räcker att bara ställa en snabb fråga om eventuell utsatthet då ingen i den situationen skulle svara ja. Informanten menar att de utsatta vid sådana tillslag är alldeles för rädda och oroliga och dessutom inte vet vad det skulle innebära om de svarade ja. Vidare menar samma informant att tillämpningen av annan lagstiftning även beror på bristande kompetens hos gränspoliserna kring våra internationella åtaganden. Forskning lyfter även att tillämpning av annan lagstiftning kan motiveras med att det blir billigare för staten då kostsamma stödinsatser uteblir (Gallagher 2002). Viss osäkerhet kring vilken lagstiftning som ska appliceras kan också tolkas som en konsekvens av otydliga politiska beslut (Hertting 2014). Finns inte en tydlighet kring besluten skapas lätt förvirring och missförstånd kring implementeringen (ibid.).

Att det även rör sig om en bristande top-down-implementering (Johansson 2015) av de internationella policydokumenten blir tydligt då gränspolisens agerande kan tolkas som att de inte är tillräckligt insatta i Sveriges åtaganden och skyldigheter gentemot utsatta för människohandel. Agerandet går även att tolka som att det finns ett för stort handlingsutrymme, om yrkesverksamma har möjlighet att välja vilken lagstiftning som ska appliceras (Ponnert & Svensson 2019).

Ytterligare ett hinder utgörs, enligt ett par informanter, av svårigheten att få igenom en dom gällande människohandel. En informant förklarar att ett rekvisit i lagstiftningen som gör det svårt att få gärningsmän dömda är kravet att kunna påvisa när utsattheten började. Om det rör sig om människohandel över landsgränser blir det svårt att bevisa något som skett i ett annat land. En informant

som arbetar inom Polismyndigheten berättar att det är svårt att förklara för rätten vad en utsatt situation är.

Det är liksom ganska vanligt förekommande att de dömer fel, och ibland är det till och med så att de dömer oerhört fel, att de verkligen är ute och cyklar. Så uppenbarligen är det ett problem. Och jag tror inte att det kanske är ett lagtekniskt fel utan jag tror att det är, jamen kanske normer och värderingar och att man på nåt sätt måste komma in i matchen, med liksom vad är utsatthet idag liksom.

- *Polis*

Informanten lyfter vidare att rätten kan ha svårt att förstå att personer som har tvingats utföra brottsliga handlingar inte bara är en målsägande utan också offer för människohandel. Bristande förståelse i rätten för komplexiteten i människohandelsärenden går att analysera utifrån Herttings (2014) femte faktor i implementeringsmodellen. Förändring och aktivt handlande kräver mycket och rätt kompetens om området där implementeringen ska ske (ibid.). Rättens bristande kompetens kan därför ses som ett hinder i arbetet mot människohandel. Detta återfinns i tidigare forskning som gjorts utifrån en svensk kontext (Kelemen & Johansson 2013). Svårigheterna att få traffickers dömda skapar en brist på praxis, vilket i sin tur hindrar att fler döms, ett så kallat moment 22. Ett par informanter berättade att en temporär lösning på detta kan vara att försöka få igenom en dom för koppleri eller grovt koppleri för att gärningsmännen ändå ska få någon form av straff, då rekvisiten för dessa brott är lättare att uppnå. Vi gör tolkningen att samma handlingsutrymme som diskuterades angående gränspolisens arbete, att applicera alternativ lagstiftning på människohandelsärenden, här används till något gott. Vi ser att det är skillnad på att genom handlingsutrymmet utnyttja alla tillgängliga möjligheter för att fälla en skyldig och att inte utnyttja alla tillgängliga möjligheter för att hjälpa en utsatt, som informanterna tog upp i relation till gränspolisens arbete.

Ännu ett hinder som i stort sett samtliga informanter tog upp var användandet av och organiseringen kring reflektionsperioden. Som tidigare beskrivits är

reflektionsperioden ett tillfälligt uppehållstillstånd som utsatta för människohandel kan erhålla.

Det är ju väldigt konstigt när vi har en reflektionsperiod för att vila och fundera på om du vill samarbeta, att du inte kan få den om du inte först polisanmäler.

- *Yrkesverksam, icke-offentlig organisation*

Precis som informanten beskriver i citatet ovan blir reflektionsperioden avhängig kontakt med polisen då det i nuläget endast är en förundersökningsledare inom Polismyndigheten som kan ansöka om den. Förlängningen av detta blir att även den hjälp och det stöd som den utsatte erbjuds blir avhängigt en rättsprocess, något som går emot både de svenska och de internationella riktlinjerna. I dessa policydokument är det tydligt uttalat att reflektionsperioden ska vara just tid att komma undan, reflektera och vila i 30 dagar. Det står ingenting om att den utsatte ska behöva samarbeta med varken polisen eller andra svenska myndigheter. En av informanterna menar därför att erhållandet av reflektionsperioden i teorin inte borde innebära ett problem. Problematiken kring reflektionsperioden kan tolkas som en avvikelse från den ursprungliga tanken. Vad som lett fram till att reflektionsperioden idag "kräver" samarbete med polisen är svårt att säga. Det skulle kunna bero på att den tredje implementeringsfaktorn misslyckats (Hertting 2014). Möjligen var för många aktörer inblandade vid organiseringen och införandet av reflektionsperioden i Sverige, vilket kan ha lett till att resultatet därför inte längre överensstämmer med det ursprungliga målet (ibid.). Det skulle även kunna tolkas som att handlingsutrymmet begränsats, inte i lag, men av organisationskulturen och det man "brukar göra". Att inte få det stöd och skydd som utsatta för människohandel har rätt till om inte denne samarbetar och hjälper polisen kan hur som helst ses som ett återutnyttjande av en redan utsatt person.

Risken för återexploatering kan ses som en direkt konsekvens av handlingsutrymmet som skapas av kryphålen kring lagstiftningen. Utsatta för människohandel riskerar enligt forskning att återexploateras på flera olika sätt även efter inblandning av myndigheter (Stone 2005). Även flera av informanterna tog upp riskerna som medförs av att tvingas återvända till sitt hemland där det inte

finns några garantier för att de utsatta inte kommer dras in i människohandel och utsätts igen. Att skickas från en bordell, bli inlåst på förvaret för att sedan skickas tillbaka till eventuell utsatthet menar en informant kan ses som en resa från ett “fängelse till ett annat”. En annan informant lyfte även hur myndigheters hantering av utsatta för människohandel, bland annat genom att förvänta sig medverkan i rättsprocesser i gengäld mot skydd och stöd, också kan ses som en form av återutsättande.

Så många gånger så är de utsatta och sen utsätts de ännu mer av myndigheter.

- *Yrkesverksam, icke-offentlig organisation*

6.2.3 Alla vill samverka, ingen vill samverkas

Bristande samverkan är en begränsning som i stort sett alla informanter lyfte. Precis som flera forskare såg informanterna behovet av samverkan och gemensamt arbete som en nödvändighet för att komma framåt (Gallagher 2015; Haynes 2004). En informant lyfte att socialtjänsten och polisen i stort sett är begränsade till att samarbeta enbart med varandra eftersom båda har sekretesslagstiftning (SFS 2009:400) att förhålla sig till. Avsaknad av brett och tillräckligt samarbete över professionsgränser är dock något som i princip alla informanter belyste. Detta tyder på att samverkan inte enbart hindras av sekretesslagstiftning. Om nu alla vill samverka, varför samverkar de inte?

Men dialog och samarbete krävs. /.../ Jag tror ju att det finns god vilja men nu skulle man behövas ses lite mer för att få igång det för det behövs ofta personkontakter. /.../ Vi är inte motståndare, vi har olika perspektiv ibland och olika uppdrag, mandat och roller, men vi behöver ju varandra.

- *Yrkesverksam, icke-offentlig organisation*

Som citatet ovan visar kan en möjlig förklaring till bristande samverkan vara att de olika organisationerna har relativt stor skillnad i fokus på arbetet mot människohandel. De har olika roller, arbetssätt, uppdrag och utbildningar. En annan möjlig orsak kan vara att de alla är begränsade i sina resurser, exempelvis gällande tid. Arbetet skulle behöva omprioriteras för att få in samverkan på ett

tydligare sätt. Bristen på samverkan kan även tolkas som att myndigheter, politiker och organisationer inte är beredda att ge upp mer egoistiska motiv, att fortsätta ha fokus på sitt eget arbete, för att eftersträva de altruistiska effekterna av att prioritera samverkan (Santesson-Wilson 2003).

Enligt Hertting (2014) är samverkan en nödvändighet för att nå lyckad implementering. När både offentliga och icke-offentliga organisationer tillsammans arbetar för att nå lösningar på komplexa problem kallar Hertting (2014) detta för ett implementeringsnätverk. Människohandel är ett bra exempel på ett sådant komplext problem. Flera informanter har berättat om olika typer av välfungerande samverkan mellan organisationer, men då samtliga påpekade att mer samverkan behövs verkar det existerande samarbetet inte vara tillräckligt.

6.2.4 Bakomliggande krafter - det som ingen vill låtsas om

Något som begränsar effekterna av arbetet mot människohandel är att det finns en rad bakomliggande faktorer som hela tiden på olika sätt motarbetar ansträngningarna för att bekämpa problemet. Det finns en del grundläggande orsaker till att människohandel är något som fortsatt finns, vilket kan vara en del av förklaringen till att policydokument inte riktigt fungerar. Det har i intervjuerna framkommit exempel på sådana orsaker, som är ganska osmickrande för mänskligheten. Det handlar bland annat om implicita handlingar och processer som resulterar i att man på olika sätt blundar för problemet, vilket även tidigare forskning kritiserar (Schönhöfer 2017). En informant lyfte exempelvis att gränspolisens snabba avvisande av människor kan grunda sig i främlingsfientliga krafter.

Jag upplever ju lite att det går åt andra hållet, att man blir hårdare mot medborgare från utlandet och är snabbare på att skicka iväg dem. /.../ Jag tror faktiskt att det beror på våra främlingsfientliga krafter, tyvärr, som vindar som blåser just nu. Och att man kan vinna politiska poäng på det och jag tror också att det tyvärr också går bakåt när det gäller jämställdhet och kvinnosyn och så. Jag tror att det spelar jättestor roll faktiskt.

- *Regionskoordinator*

De utsatta kommer ofta från svåra ekonomiska förhållanden och forskare har funnit att kombinationen av fattigdom och ojämställdhet bidrar till att kvinnor utsätts (Aronowitz & Koning 2014; Stone 2005; Haynes 2004). En bakomliggande faktor till viss brist på engagemang och förståelse för människohandel och de utsatta kan bero på att Sverige är ett väldigt rikt land med ett stabilt välfärdssamhälle. Brist på empati kan bero på att man inte förstår de utsattas verklighet och kan minska benägenheten att agera (Honeyman, Stukas & Marques 2016). Detta förklarar en informant i citatet nedan.

Sen vet jag inte hur mycket man på något sätt riktigt vill engagera sig. Jag tror inte att det har med någon rasism eller något att göra, utan jag tror bara att man tänker att det inte riktigt angår en /.../ man har lite "teflon" kring det. Man ser inte att det har en direkt dålig effekt för en själv. /.../ Vi är så rika här så vi har liksom, tappat den där kontakten med just den där extrema fattigdomen liksom. Man har liksom tappat kontakten och man förstår inte. /.../ Det är ingenting som fastnar på en på något sätt för att man har inte riktigt den närheten till det liksom. /.../ Människor är ju bara människor, dem gör ju vad de kan för att överleva, ibland gör de väldigt konstiga saker för att överleva.

- *Yrkesverksam, Jämställdhetsmyndigheten*

Alla dessa orsaker kan analyseras utifrån symbolpolitik. Det första citatet angående gränspolisens arbete kan vara ett exempel på när politiken åstadkommer något annat än vad den symboliserar (Santesson-Wilson 2003). Motivet bakom beslut att avvisa människor utsatta för människohandel kan tolkas som att man inte vill ha papperslösa människor från utlandet här, människor som dessutom skulle kosta staten mycket pengar. Strikta gränskontroller framställs dock som en insats för att motverka människohandel och hjälpa människor att komma hem och förhindrar utsatthet. Detta kan tolkas som ett exempel på när politiken inte släpps fram omaskerad, utan omformuleras i termer som kan accepteras av allmänheten (ibid.) Andra citatet visar både hur beslut som riktar sig mot mindre privilegierade grupper ofta har symboliska funktioner, men även att vårt handlande kan ha andra bakomliggande motiv (ibid.). Dels kan det vara att man inte riktigt vill eller kan ta utsattheten till sig känslomässigt, men även att symbolpolitiken ger en viss

tillfredsställelse för de som ligger bakom den eftersom de ger uttryck för verkliga intentioner (ibid.).

6.2.5 Lilja-4-ever-syndromet

En begränsning i arbetet mot människohandel är att de som initialt kommer i kontakt med utsatta ibland har svårigheter att identifiera dem som utsatta. Detta kan delvis bero på att man har en föreställning av hur en person som är utsatt för människohandel förväntas se ut samt hur denne lever. Dessa fördomar stämmer dock inte alltid överens med verkligheten.

Ofta pratar vi om det här att det finns det här “Lilja-4-ever-syndromet”, att man ofta har en skev uppfattning om att ett människohandelsoffer är en person som är inlåst liksom. Eller på olika sätt ordentligt begränsad i sin rörelsemöjlighet och sådär. Men vi vet ju att det väldigt sällan är så det ser ut. Det är mycket smartare att begränsa en person med små subtila medel.

- *Polis*

Det informanten refererade till med “Lilja-4-ever” är ett känt svenskt människohandelsärende där en 16-årig flicka lurades till Sverige med löfte om jobb, men istället blev inlåst i en lägenhet och såld för sex. Informanten beskrev att traffickers numera vet att de utsatta lättare upptäcks om de inte har hela kläder, kan sköta sin hygien eller har tillgång till telefon. Därför använder sig traffickers idag oftare av subtila medel såsom att beslagta pass, utlova lön som uteblir och hota att skada anhöriga om den utsatta lämnar landet eller går till polisen. Dessa normer och föreställningar påverkar i förlängningen vem som identifieras som utsatt och således vem som blir hjälpt. Identifieras inte den utsatta aktualiseras aldrig policydokumenten och rättigheterna som medföljer (Borg Jansson 2016). Flera informanter tog upp att samhällets normer och värderingar skapar idéer om vem som är ett “värdigt offer” som förtjänar hjälp. De menade att utsatta för sexuell exploatering, i jämförelse med utsatta för andra former av människohandel, oftare ses som “värdiga offer”, vilket även Honeyman, Stukas och Marques (2016) forskning visar på.

6.2.6 *Porren som problem*

Pornografins påverkan på människohandel var något som flertalet informanter tog upp som ett hinder. En av informanterna refererade till pornografin som motorn bakom sexindustrin vilken både eldar på efterfrågan och höjer toleransnivån för mängden våld, både i porrfilm och vid sexköp. En informant menade att pornografi i själva verket är en konsumtion av övergrepp.

Jag tror att väldigt många som är i porrbranschen är människohandlare, det tvivlar jag inte alls på. Lika gärna som man tvingar någon att träffa kunder så kan man filma det samtidigt i sådana fall och packa in det i en glamourös förpackning.

- *Regionskoordinator*

Citatet ovan tydliggör något som ett par informanter lyfte, nämligen att det finns en tydlig koppling mellan pornografi och människohandel. Flera informanter lyfte även att pornografen är en stark legitimerande kraft bakom både sexualisering och ojämlikhet. Även tidigare forskning visar att sexindustrin drivs på av samhällets asymmetriska maktförhållanden (Aronowitz & Koning 2014). Gallagher (2002) menar att ojämlikhet ligger till grund för att sexindustrin alltid kommer att ha nya offer.

Trots att pornografen utgör ett tydligt hinder för de yrkesverksamma och är något som påverkar de flestas arbete är det samtidigt ett hinder som de inte kan göra så mycket åt. Deras handlingsutrymme sträcker sig inte tillräckligt långt. Det går till viss del att arbeta förebyggande genom att exempelvis informera om pornografen och dess påverkan i skolor. En informant lyfte vikten av att redan i skolåldern problematisera sexköp eller viljan att köpa sex genom att förklara att det inte är en "killgrej" utan ett brott. Att prata med ungdomar om pornografen kan framförallt ses som ett symbolisk, om än välmenande, försök att stävja porrkonsumtionen och i förlängningen efterfrågan på sexköp (Santesson-Wilson 2003). Informanten menar dock att man måste gå från symboliska till instrumentella handlingar genom att stoppa vinstmöjligheterna, som är oerhört stora idag, för att kunna motverka pornografen ordentligt. Informanten tror att det då skulle krävas att de stora bankerna tar bort möjligheterna att betala för porrfilmer med deras konton

eller bankkort. Detta förslag skulle kunna vara ett effektivt sätt att få efterfrågan att avta och komma åt de som finansierar människohandeln. Flera forskare menar att arbete mot efterfrågan är ett måste för att motarbeta människohandel (Aronowitz & Koning 2014; Ekberg 2004; Gallagher 2013).

6.3 Förändringar

6.3.1 Ökad kompetens och tydlighet

Något som genomsyrade de begränsningar som informanterna tog upp var bristen på kunskap. Informanterna menade att det finns många organisationer där kompetensen behöver höjas för att arbetet ska effektiviseras och bli mer träffsäkert. De nämnde bland annat att rätten, poliser på gatan, socialsekreterare, handläggare på Migrationsverket och allmänheten behöver utbildas mer på området. Saknas kunskap riskerar yrkesverksamma att utföra insatser av andra anledningar än att insatsen ska vara till hjälp för den utsatte (Santesson-Wilson 2003). Att kunskapshöjning är avgörande för korrekt hantering av ärenden är något som illustreras i citatet nedan.

Så det är lätt för socialtjänsten att säga ‘okej men vi ordnar en biljett hem här i nästa vecka, det är inga problem’. Så tycker man att man har hjälpt personen och man har också blivit av med problemet. Det är okunskap i det.

- Regionskoordinator

Ett par informanter föreslog att kunskapen hos de olika professionerna kan ökas genom att inkludera överlevare av människohandel i arbetet, för att få mer förstahandskunskap om människohandel som kan vara värdefull för att utveckla arbetet. Ingen har så bra kunskap om detta problem som de som själva varit utsatta. Att öka kunskapen skulle leda till att verksamheterna kunde uppnå den femte faktorn för lyckad implementering av policydokument och riktlinjer. Som Hertting (2014) skriver krävs det att de personer och organisationer som är involverade i arbetet har mycket och rätt kompetens. Informanterna menar att flera av de svenska organisationerna brister på denna punkt. Om yrkesverksamma inte har tillräcklig kunskap om situationen de utsatta befinner sig i finns risken att

beslut kring insatser fattas på felaktiga grunder och det kan resultera i handlande utifrån en dold agenda eller med symbolpolitiska motiv (Santesson-Wilson 2003). Att yrkesverksamma kan försöka bli av med ärendet snabbt, som citatet ovan lyfter, är ett exempel på detta.

De flesta informanterna har även påpekat att det behövs en ökad tydlighet på flera nivåer i arbetet och organiseringen mot människohandel. Informanterna har pratat om att det behövs tydligare handlingsplaner, riktlinjer och uppdragsbeskrivningar till respektive verksamhet. En informant tog upp att det behövs en tydligare ansvarsfördelning mellan myndigheter i vissa frågor. Bristen på kompetens och tydlighet är enligt informanten en orsak till att yrkesverksamma inte alltid handlar.

Om de inte vet vad de ska göra, ja då skiter de i det.

- *Yrkesverksam, Jämställdhetsmyndigheten*

Om tydligheten ökar, ökar även chanserna avsevärt att framgångsrikt uppfylla implementeringsfaktorerna “tydliga politiska beslut” och “styrningskedja utan politiska förskjutningar” (Hertting 2014). Det innebär att politiker behöver vara tydliga med mål och medel för implementeringen, och att en styrningskedja utan politiska förskjutningar resulterar i att det man beslutat att implementera inte förändras genom processens gång (ibid.).

6.3.2 Samköra olika kompetenser

För att nå ökad kompetens och utbyta kunskap och erfarenheter föreslog ett par informanter att man i organiseringen av arbetet borde samköra olika kompetenser. Detta förslag kan ses som ett sätt att effektivisera arbetet och inkorporera rekommendationer, något som Haynes (2004) anser vara nödvändigt. Samkörningen skulle innebära att personer från flera olika organisationer med olika professioner arbetar tillsammans i team mot människohandel, vilket en informant berättade att de gör i Danmark. Informanten tror att det även hade varit till fördel för Sverige att ha ett gemensamt center där yrkesverksamma organiseras under en och samma myndighet och genom det även får mandat att exempelvis ansöka om reflektionsperioden. En annan informant lyfte att personkontakter är viktigt för att få igång samarbetet och utbytet av kompetens. Ytterligare en aspekt

av samarbetet handlar specifikt om samarbete mellan myndigheter vilket, enligt informanten i citatet nedan, kan vara svårt att få till.

Jamen jag tror på ökat myndighetssamarbete. Och framför allt effektiviserat myndighetssamarbete. /.../ Vi behöver lätta på vissa sekretessbestämmelser så att polisen, Skatteverket, Arbetsmiljöverket, Migrationsverket, att de på nåt sätt kan samarbeta.

- *Polis*

En av faktorerna som Hertting (2014) tar upp som avgörande för lyckad implementering är implementeringsnätverk, det vill säga att offentliga och icke-offentliga organisationer måste samverka för att lyckas lösa komplexa problem. Detta verkar våra informanter efterfråga, då det är något de anser saknas idag. Flera har uttryckt att de tror att arbetet skulle bli bättre och effektivare om de kunde arbeta mer tillsammans.

Om samarbetet mellan organisationer ökar och implementeringsnätverken kommer på plats kan det också finnas större möjligheter att få till bottom-up-implementering av insatser och arbetssätt som relaterar till arbetet mot människohandel. De samlade olika professionerna kan då på ett enhetligt sätt tillsammans synliggöra vad som krävs för att få bukt med människohandel i Sverige och hur arbetet behöver förändras (Johansson 2015). De skulle då tillsammans kunna föra fram förslag på förändringar till politikerna på kommunal och nationell nivå vilka utifrån dessa kan fatta beslut och anslå medel (ibid.). En av informanterna uttryckte även att det inte bara krävs att ett kunskapsutbyte mellan organisationer utan även inom dem.

6.3.3 Identifiering

Att identifieringen av utsatta är A och O i arbetet mot människohandel uttryckte flera informanter. Utan identifiering: inget stöd, ingen hjälp, ingen rättsprocess, ingen dom, ingen praxis. Även tidigare forskning bekräftar att mycket hänger på att de som initialt kommer i kontakt med de utsatta vet vad de ska leta efter och kan göra korrekta bedömningar (Honeyman, Stukas & Marques 2016).

Det gäller ju att förstå att personen som sitter längst bak i bilen och är tyst eller att den här byggarbetaren faktiskt kan vara utsatt för något och inte bara är här för att snickra liksom. /.../ Det pågår ganska mycket arbete kring det, hur vi ska kompetenshöja. /.../ Men det är inte helt lätt.

- *Polis*

Precis som citatet ovan tydliggör hänger identifieringen till stor del på kompetensen och medvetenheten hos de yrkesverksamma. Som tidigare nämnts är identifieringen svår då utsattheten inte alltid syns. Om de utsatta identifieras som offer för människohandel ökar de yrkesverksammans handlingsutrymme och möjligheter att agera. Informanternas förslag kring hur identifieringen praktiskt kan förbättras var bland annat att satsa mer på att utbilda gränspolis. En annan informant tog upp att debutåldern för att sälja sex i Sverige är mellan 12-15 år och att man därför även måste bli bättre på att upptäcka dessa barn i skolhälsovården. Informanten menade att det inte räcker med att bara fråga en gång utan att vuxna behöver ställa fler frågor och informera om att det är ett brott att köpa sex. I forskning lyfts att korrekta bedömningar och identifiering av utsatta framför allt är åtgärder för att säkerställa att de utsatta får det stöd och skydd de har rätt till (Gallagher 2002). Förbättrad identifiering kan även ses som steg för att förhindra att gruppen utsätts för politik av symbolisk karaktär eller dold politisk agenda och att de utsatta exempelvis utvisas istället för att hjälpas (Santesson-Wilson 2003).

6.3.4 Reflektionsperioden

Då i stort sett alla informanter uttryckte att organiseringen kring reflektionsperioden var ett stort hinder var detta även något som många ville förändra. För att komma åt problematiken kring vem som ansöker om reflektionsperioden och hur den används föreslog flera informanter att ansvaret skulle flyttas från förundersökningsledarna till exempelvis regionskoordinatorerna. En informant menade även att poliserna behöver få mer mandat kopplat till reflektionsperioden. Vid minsta misstanke om utsättande för människohandel måste poliserna kunna välja att inte utvisa en person och istället ringa dit en regionskoordinator som får ta över ärendet och utreda om personen är utsatt eller inte. Att flytta ansökningsansvaret skulle innebära att målet med uppehållstillståndet nås, då de utsatta inte skulle behöva prata med polisen

överhuvudtaget. Informanterna menade att detta skulle vara en relativt enkel lösning på ett stort problem. En av informanterna, som arbetar på Jämställdhetsmyndigheten, berättade att myndigheten formulerat en skrivelse angående reflektionsperioden som just nu är uppe i regeringen, ett tydligt exempel på ett bottom-up-initiativ (Johansson 2015).

Att någon annan än förundersökningsledaren på Polismyndigheten står som ansvarig för att ansöka om reflektionsperioden skulle kunna tolkas utifrån implementeringmodellens andra och tredje punkt (Hertting 2014). Ansvarsförflyttningen går att se som ett försök att förhindra både politiska förskjutningar och att det blir för många länkar mellan intentionen och resultatet (ibid.). Om ansvaret för ansökan skulle ligga på regionskoordinatören skulle den dessutom göras av någon med spetskompetens inom området. Detta skulle även kunna hindra att reflektionsperioden används med andra maskerade bakomliggande motiv (Santesson-Wilson 2003). Dessutom skulle det i högre grad säkerställa frivilligt återvändande och minska risken för återexploatering. Att reflektionsperioden är viktig råder det ingen tvekan om, varken hos informanterna, i tidigare forskning eller i policydokumenten. Informanterna lyfter att detta är något som helt enkelt måste fungera då det gäller ett åtagande som Sverige har skrivit på.

6.3.5 Inte blunda för det

Enligt både informanter och forskare (se exempelvis Gallagher 2013) är en avgörande faktor för huruvida vi någonsin kommer lyckas motarbeta människohandel i form av sexuell exploatering, i Sverige såväl som globalt, att alla i samhället måste sluta blunda för det. Detta gäller både de som är direkt inblandade men även allmänheten.

Alltså EU måste ju stappa upp och alla vi i västvärlden som sitter på pengarna och som tillåter det att ske, måste ju ta vårt ansvar där. Och den dagen man gör det fullt ut och inte bara blundar för det, för att det är billig arbetskraft också, då kanske det kan hända någonting.

- *Yrkesverksam, Jämställdhetsmyndigheten*

Informanten problematiserar att många i västvärlden låtsas som att människohandel inte finns och menar att detta icke-handlande på sätt och vis är som att tillåta att det sker. Som citatet tydliggör har rika länder som Sverige störst möjlighet att agera och att det därför är vi som måste ta vårt ansvar. Att gemensamt ta vårt ansvar gentemot de utsatta kan ses som ett ändrat motiv bakom vårt handlande, att gå från att eventuellt ha mer egoistiska motiv till att handla med fokus på andras välbefinnande (Santesson-Wilson 2003). En annan informant lyfte ett mycket konkret förslag på vad vi på en samhällsnivå skulle kunna göra för att inte blunda för problematiken med människohandel. Informanten menade att sexköpslagen borde integreras med samtyckeslagen (6 kap. 1 § BrB (SFS 1962:700) då ett samtycke aldrig kan köpas. Ytterligare en förändring som en informant tog upp var ökat fokus på förövarna, att inte låtsas som att utsattheten skapas av sig själv utan att den bland annat drivs av efterfrågan. Flera informanter lyfte även att man inte kan blunda för att insatser kopplade till människohandel ytterst handlar om mänskliga rättigheter.

Det handlar om mänskliga rättigheter och det är ju grunden. Utan det hade vi ju skitit i de här personerna fullständigt, tror jag faktiskt.

- *Regionskoordinator*

Att utsatta har rätt till skydd och stöd grundar sig helt enkelt i de rättigheter de tillskrivs utifrån att de är människor (Gallagher 2002; Haynes 2004). Informanten lyfte vidare att Sverige på grund av de bestämmelser vi skrivit under har ett åtagande att hjälpa dessa människor och att handlingsutrymmet att inte fullfölja dessa åtaganden därför egentligen inte borde finnas.

7. Avslutande diskussion

Syftet med denna uppsats var att besvara nedanstående frågeställningar.

- Hur beskriver de yrkesverksamma sitt arbete i relation till policydokument gällande människor utsatta för människohandel i form av sexuell exploatering?
- Hur upplever yrkesverksamma de begränsningar och möjligheter de har i arbetet med människor utsatta för människohandel i form av sexuell exploatering?
- Hur menar yrkesverksamma att arbetet mot människohandel behöver förändras på en lokal samt nationell nivå för att bättre kunna bekämpa människohandeln i Sverige?

Kopplat till den första frågeställningen har vi uppmärksammat att policydokumenten gällande människohandel har sipprat ner olika mycket i olika verksamheter. Det framkom att informanterna besitter olika nivåer av medvetenhet kring policydokument. Det är dock tydligt att alla organisationerna påverkas av dem och till stor del arbetar i enlighet med dessa bestämmelser även om de inte alltid är medvetna om det exakta innehållet i dessa dokument. Vi tycker oss se att icke-offentliga organisationer har större fokus på mänskliga rättigheter i sitt arbete och att de har dessa rättigheter som utgångspunkt, snarare än mer specifika dokument riktade mot människohandel. Inom vissa av de offentliga organisationerna har vi sett tendenser till att policydokumenten inte riktigt sipprat hela vägen ner till alla professionella som kommer i kontakt med utsatta. Det som framkom tydligast i relation till policydokumenten var att de utgör både hinder och möjligheter för yrkesverksamma att verka. De kan vara hjälpsamma och ge riktning i arbetet, men kan enligt informanterna även vara svåra att tillämpa i verkligheten.

Det blev i relation till den andra frågeställningen tydligt att informanterna hade lättare att uppmärksamma och beskriva begränsningar än möjligheter i arbetet. Vi tror att detta kan bero på att det faktiskt finns fler begränsningar än möjligheter, men även på grund av att vi människor ofta har lättare att komma på sådant som inte är bra och som vi vill ändra. Vi ser det dock som positivt att informanterna

har identifierat det som idag utgör hinder då detta visar på att de är medvetna om vad som kan fungera bättre, samt att det finns en vilja att komma dit. Flera av de begränsningar informanterna lyfte, exempelvis ojämlikhet, normer och värderingar, är sådant som de inte kan påverka direkt. I Sverige finns ett brett spann av organisationer som tillsammans, men på olika sätt, skapar möjligheter för de utsatta att få skydd och stöd. Gallagher (2013) menar att kampen för mänskliga rättigheter, rättvisa och jämlikhet inte kan vinnas på en dag, utan att den kräver ett kontinuerligt långsamt nötande på de strukturer, attityder och beteenden som har fått forma samhället allt för länge. Detta tycker vi väl beskriver informanternas upplevelser av politiskt nötande och byråkratiskt trassel. Små steg framåt kanske är det enda sättet att förändra de strukturer som marginaliserar och gör människor till offer för orättvisa och ojämlikhet.

Informanterna hade utifrån den tredje frågeställningen många förslag och idéer på vad som skulle kunna förbättras i arbetet kring människohandel, långt fler än vad vi haft utrymme att presentera i resultatavsnittet. Mängden förslag visade på de yrkesverksammas engagemang och starka vilja att göra både mer och bättre. Gallagher (2013) menar att starka visioner, kraftfullhet och stort engagemang i kombination med att inte ge upp kan vara helt avgörande för att till sist bekämpa fenomenet. Två särskilt framträdande förslag på förändringar var behovet av ökad kompetens och kunskap kring människohandel för sexuell exploatering samt identifiering av utsatta. Först när de utsatta kan identifieras korrekt kan policydokument gällande människohandel samt de mänskliga rättigheterna, enligt de yrkesverksamma, tillämpas och bli individuella rättigheter.

Vad gäller praktiska implikationer har vi vidare, utifrån vad informanterna berättat, dragit slutsatsen att organiseringen av reflektionsperioden måste förändras så att den kan erhållas vid minsta misstanke om människohandel, oavsett om den utsatte väljer att medverka i en rättsprocess eller inte. Detta kan möjliggöras om regionskoordinatorerna får ansvaret att ansöka om reflektionsperioden istället för att en förundersökningsledare inom polisen har detta ansvar. De utsatta skulle då få möjlighet att välja att antingen stanna kvar här och ta emot stöd eller att återvända till hemlandet. Utan denna ändring ökar risken

för både återutsättande och att kraven på den utsatte blir för många (Gallagher 2002).

I den tidigare forskning vi läst har vikten av utvärdering av arbetet mot människohandel lyfts (Davy 2016). I dagsläget menar forskarna att utvärderingar av policydokument och specifika organisationers arbete relaterat till människohandel är bristande och i många fall saknas helt. Fruktbara utvärderingar kan ge indikationer på vilka åtgärder som fungerar och vilka som inte gör det, vilket gör att energi och resurser kan läggas där de gör mest skillnad och att arbetet på så sätt kommer framåt snabbare. Mot bakgrund av detta menar vi att det kan vara hjälpsamt att inkludera utvärdering som en faktor vid undersökning av hur väl policydokumenten implementerats. Likväl som policydokumenten, enligt informanterna, kan ge värdefull vägledning i det praktiska arbetet, tror vi att fler och bättre utvärderingar skulle kunna ge viktig vägledning för hur arbetet kan vidareutvecklas.

Vi anser att flera områden kring människohandelsfrågan behöver beforskas ytterligare då det kommer fortsätta att vara ett komplext problem. Utan korrekta eller ens ungefärliga siffror på omfattningen är det dock svårt, om inte omöjligt, att utvärdera insatsernas effekt och därigenom implementeringen av policydokumenten (Davy 2016). Forskning har försökt uppskatta omfattningen, men då siffrorna skiljer sig oerhört mycket går de inte att lita på. Vi tror att det blir svårt att veta hur arbetet mot människohandel bör organiseras om man inte vet hur många det berör. Om siffran för antalet utsatta är oklar blir det svårt att veta hur policys kan implementeras och bli bättre, inklusive om det som görs får effekt eller inte, och i så fall hur stor effekten är (Amahazion 2015). Att försöka få en bättre uppskattning av människohandels omfattning kan vara ett steg i att synliggöra och problematisera fenomenet.

Vi har vidare funderat på om inte policydokumenten gällande människohandel behöver uppdateras då samhället i och med globaliseringen och den snabba teknikutvecklingen är i konstant utveckling och förändring. Traffickers anpassar sig efter teknologins utveckling, måste inte då även insatserna göra det? Att policydokumenten är svåra att applicera på verkligheten tror vi delvis kan beror på

att de inte stämmer överens med verkligheten som den ser ut idag.

Människohandelns omfattning och policydokumentens eventuella behov av en uppdatering är två områden som vi anser behöver beforskas ytterligare.

Slutligen har vi reflekterat över hur vår förståelse av människohandel i form av sexuell exploatering har ändrats under studiens gång och blivit både djupare och bredare. Vi har fått upp ögonen för komplexiteten i problemet och att det därför finns många fallgropar man hela tiden riskerar att hamna i på vägen mot att hjälpa och stötta de utsatta. Gallagher (2013) menar att det är farligt att ha föreställningen om att prata om orättvisor är det samma som att göra något åt dem. Vi löser inte problem genom att enbart konstatera att de är problem, utan aktiva handlingar krävs för att något ska förändras. Det handlar dels om en samhällsnivå där vi gemensamt måste ta steg mot att stoppa och förhindra utsättandet, men även en mellanmännisklig nivå där det handlar om att se människan du möter som en värdig rättighetsbärare.

För att komma fram till det aktiva handlandet och motverka människohandel måste dock första steget vara att sluta blunda för fenomenet och istället våga se hur nära människohandeln faktiskt är. Flera informanter har gett uttryck för problemet med att människohandel upplevs vara långt bort och att vi även när det kommer nära skjuter det ifrån oss. Människohandel är inte något som pågår i ett parallellsamhälle utan det sker här och nu. På ena sidan vallgraven sitter professorer, lektorer, doktorander och forskare med höga utbildningar och fina arbeten. 100 meter bort, på andra sidan vallgraven, går dag och natt kvinnor som tvingas sälja sina kroppar för pengar. Pengar som de dessutom sällan får. Så nära och ändå så långt borta.

Referenslista

- Amahazion, Fikre Jesus (2015). Human trafficking: the need for human rights and government effectiveness in enforcing anti-trafficking. *Global Crime*, 16:3, 167-196.
- Aronowitz, Alexis A. & Koning, Anneke (2014). Understanding human trafficking as a market system: addressing the demand side of trafficking for sexual exploitation. *Revue internationale de droit pénal*, 3(3-4), 669-696.
- Avi, Boukli & Flora, Renz (2019). Deconstructing the lesbian, gay, bisexual, transgender victim of sex trafficking: Harm, exceptionality and religion–sexuality tensions. *International Review of Victimology*, vol. 25, no. 1, pp. 71.
- Blomberg, Staffan & Dunér, Anna (2015). Biståndshandläggarens yrkesroll och handlingsutrymme inom äldreomsorgen. I: Johansson, Staffan, Dellgran, Peter & Höjer, Staffan (red.) *Människobehandlande organisationer: villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Borg Jansson, Dominika (2016). *Vår tids slaveri: om offer, förövare och samhällets roll*. Stockholm: Santérus.
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). pp. 77-101.
- Brottsförebyggande rådet (BRÅ)(2008). *The organisation of human trafficking: A study of criminal involvement in sexual exploitation in Sweden, Finland and Estonia*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ).
- Brottsoffermyndigheten (2021). "Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet." [<https://www.brottsoffermyndigheten.se/default.aspx?id=1629>. Hämtad: 2021-03-02].
- Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Tredje upplagan). Stockholm: Liber.
- Davy, Deanna (2016). Anti-Human Trafficking Interventions: How Do We Know if They Are Working? *The American Journal of Evaluation*, 37(4), 486-504.

Ekberg, Gunilla (2004). The Swedish Law that Prohibits the Purchase of Sexual Services: Best Practices for Prevention of Prostitution and Trafficking in Human Beings. *Violence against Women*, 10(10), 1187-1218.

Europaparlamentet & Europarådet (2011). *Europaparlamentets och rådets direktiv om förebyggande och bekämpande av människohandel, om skydd av dess offer och om ersättande av rådets rambeslut 2002/629/RIF, 5 april 2011*. Strasbourg: Europaparlamentet & Europarådet.

Europaparlamentet & Europarådet (2013). *Europaparlamentets och rådets förordning om kriterier och faktorer för att avgöra vilken medlemsstat som är ansvarig för att pröva en ansökan om internationellt skydd som en tredjelandsmedborgare eller en statslös person har lämnat in i någon medlemsstat (omarbetning) nr 604/2013, 26 juni 2013*. Dublin: Europaparlamentet & Europarådet.

Europarådet (2005). *Europarådets konvention om bekämpande av människohandel, 16 Maj 2005, CET 197*. Warszawa: Europarådet.

Gallagher, Anne T. (2002). Trafficking, smuggling and human rights: tricks and treaties. *Forced Migration Review*, issue 12, pp. 25-28.

Gallagher, Anne T. (2013). Human trafficking: From outrage to action. *OpenDemocracy*. [<https://search-proquest-com.ezproxy.ub.gu.se/docview/1471853555/F9A58378EDB24CACPO/6?accountid=11162>]. Hämtad: 2021-03-12].

Gallagher, Anne T. (2015). Two Cheers for the Trafficking Protocol. *Anti-Trafficking Review*, issue 4, 2015, pp. 14—32.

Group of Experts on Action Against Trafficking in Human Beings (GRETA)(2018). *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Sweden*. Strasbourg: Council of Europe.

Haynes, Dina F. (2004). Used, Abused, Arrested and Deported: Extending Immigration Benefits to Protect the Victims of Trafficking and to Secure the Prosecution of Traffickers. *Human Rights Quarterly*, vol. 26, no. 2, pp. 221-272.

Hertting, Nils (2014). Implementering: perspektiv och mekanismer. I: Rothstein, Bo (red.) *Politik som organisation: förvaltningspolitikens grundproblem*. (Femte upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Honeyman, Katherine, Stukas, Arthur and Marques, Mathew (2016). Human trafficking: factors that influence willingness to combat the issue. *Journal of Applied Social Psychology*, 46: 529-543.

International Federation of Social Workers (IFSW) & The International Association of Schools of Social Work (IASSW) (2014). *Global Definition of the Social Work Profession*. Melbourne: IFSW & IASSW.

International Labour Organisation (ILO)(2017). *Global estimates of modern slavery: forced labour and forced marriage*. Geneva: International Labour Office.

Jacobsen, Dag Ingvar (2012). *Förståelse, beskrivning och förklaring: introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, Staffan (2015). Policyimplementering - att förändra verksamheten i människobehandlande organisationer. I: Johansson, Staffan, Dellgran, Peter & Höjer, Staffan (red.) *Människobehandlande organisationer: villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. Stockholm: Natur & Kultur.

Justitiedepartementet (2017). Det straffrättsliga skyddet mot människohandel och människoexploatering (Regeringens proposition 2017/18:123). Stockholm: Regeringskansliet.

Jämställdhetsmyndigheten (2019). *Manual vid misstanke om människohandel: En stöd- och skyddsprocess för offer för människohandel i Sverige Andra omarbetade upplagan (National Referral Mechanism)*. Angered: Jämställdhetsmyndigheten.

Jämställdhetsmyndigheten (2020). *Statistik människohandel vuxna 2019*. Angered: Jämställdhetsmyndigheten.

Jämställdhetsmyndigheten (2021). "Prostitution och människohandel." [<https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/prostitution-och-manniskohandel>]. Hämtad: 2021-03-02].

Jönsson, Christer (2014). Organisering och förvaltning i globaliseringens tid. I: Rothstein, Bo (red.) *Politik som organisation: förvaltningspolitikens grundproblem*. (Femte upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Kelemen, Katalin & Johansson, Märta C. (2013). Still neglecting the demand that fuels human trafficking: A study comparing the criminal laws and practice of five European states on human trafficking, purchasing sex from trafficked adults and from minors. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 21(3-4), 247-290.

Konrad, Helga (2006). Trafficking in human beings: A comparative account of legal provisions for combating trafficking in Belgium, Italy, the Netherlands, Sweden and the United States. I: Konrad, Helga (red.) *Trafficking and women's rights*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (Tredje [reviderade] upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Lipsky, Michael (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. (30th anniversary expanded ed.) New York: Russell Sage Foundation.

Meneses-Falcón, Carmen & Uroz-Olivares, Jorge (2019). Identification, rescue, and social intervention with the victims of trafficking for sexual exploitation in Spain. I: Bryson Clark, Jennifer & Poucki, Sasha (red.) *The SAGE handbook of human trafficking and modern-day slavery*. London: SAGE Publications.

Muraya, Dorothy N. & Fry, Deborah A. (2016). Aftercare Services for Child Victims of Sex Trafficking: A Systematic Review of Policy and Practice. *Trauma, violence & abuse*, 17(2), pp.204–220.

Nationellt Metodstöd mot människohandel och prostitution (NMT)(2021). "Deltagande myndigheter." [<https://www.nmtsverige.se/om-oss/deltagande-myndigheter>]. Hämtad: 2021-04-23].

Office for Victims of Crime (2021). "*Victim-Centered Approach.*"
[<https://www.ovcttac.gov/taskforceguide/eguide/1-understanding-human-trafficking/13-victim-centered-approach/>. Hämtad: 2021-03-01].

Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons (2020). *Trafficking in Persons Report, 20th edition*. United States of America: Department of State.

Oxford Learner's Dictionary (2021). Trafficking.
[<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/trafficking>. Hämtad: 2021-03-01].

Ponnert, Lina & Svensson, Kerstin (2019). *Socionomen i myndigheten: göra gott, göra rätt och göra nytta*. (Första upplagan). Malmö: Gleerups.

Regeringskansliet (2011). *FN:s konventioner om Mänskliga rättigheter*. Stockholm: Regeringskansliet.

Sandell, Kerstin (2001). *Att (åter)skapa "det normala": bröstoperationer och brännskador i plastikkirurgisk praktik*. Diss. Linköping : Universitet, 2001. Lund.

Santesson-Wilson, Peter (2003). *Studier i symbolpolitik*. Diss. Lund : Universitet, 2003. Lund.

Scarpa, Silvia (2008). *Trafficking in Human Beings: Modern Slavery*. Oxford: Oxford University Press.

Schönhöfer, Johanna (2017). Political determinants of efforts to protect victims of human trafficking. *Crime, Law and Social Change*, 67(2), 153-185.

SFS 1962:700. *Brottsbalken*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 2005:716. *Utlänningslagen*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 2009:400. *Offentlighets- och sekretesslag*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Socialdepartementet (2018). Handlingsplan mot prostitution och människohandel (Bilaga till regeringsbeslut 2018-02-08 nr II:1). Stockholm: Regeringskansliet.

Stone, Marjorie (2005). Twenty-first Century Global Sex Trafficking: Migration, Capitalism, Class, and Challenges for Feminism Now. *English Studies in Canada*, vol. 31, no. 2, pp. 31-38.

Svensson, Kerstin & Gallo, Carina (2021). Saying or doing human rights? A study of victim support Sweden. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 45:1, 127-138.

Sweileh, Waleed M. (2018). Research trends on human trafficking: a bibliometric analysis using Scopus database. *Global Health* 14, 106.

United Nations (UN)(2000). *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. Palermo: United Nations.

United Nations Children's Fund (UNICEF)(2019). "Barn utsätts i hög grad för trafficking." [<https://blog.unicef.se/tag/trafficking/>]. Hämtad: 2021-03-04].

United Nations General Assembly (1948). *Universal Declaration of Human Rights, 10 December 1948, 217 A (III)*. Paris: United Nations.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC)(2021a). Global report on trafficking in persons 2020. Vienna: United Nations.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC)(2021b). "The Protocol." [<https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/protocol.html>]. Hämtad: 2021-03-01].

U.S. Department of State (2009). *Four "Ps": Prevention, Protection, Prosecution, Partnerships*. 10/4/13.

Utrikesdepartementet (2003). *Poverty and trafficking in human beings: a strategy for combating trafficking in human beings through Swedish international development cooperation*. Stockholm: Regeringskansliet.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Bilaga 1

Information om studien

Du tillfrågas härmed om att delta i en studie om människohandel i form av sexuell exploatering, och yrkesverksammas upplevelser av hur arbetet påverkas av internationella samt nationella riktlinjer och policydokument.

Tid - vi finns tillgängliga mellan v.11-13, mån-fredag 8:00-17:00

Plats - via Zoom-länk

Denna intervju är en del av en kandidatuppsats på Socionomprogrammet vid Göteborgs universitet. Intervjun kommer att beröra dina upplevelser av implementeringen av internationella samt nationella policydokument gällande människohandel. Vi vill med denna studien fördjupa vår kunskap kring hur yrkesverksamma arbetar med människor utsatta för människohandel i form av sexuella ändamål och deras åsikter kring hur arbetet kan förbättras på en lokal samt nationell nivå.

Intervjun beräknas ta max en timma och kräver inga förberedelser. Intervjun kommer att spelas in, antingen på video direkt via Zoom eller på vanlig ljudupptagning, för att sedan transkriberas.

Den information som du lämnar kommer att behandlas utifrån informations-, konfidentialitets-, samtyckes- och nyttjandekravet. Detta innebär i korthet att du som intervjuas först får all information du behöver om studien för att besluta om medverkande, att du kommer anonymiseras i studien och dina personliga uppgifter förvaras så att ingen utomstående kan komma åt dem. Det innebär också att intervjun genomförs först efter att du samtyckt samt att informationen som inhämtas vid intervjun enbart kommer att användas till denna studie.

Vid intervjutillfället kommer du att få en kort genomgång av en samtyckesblankett och muntligt få bekräfta ditt samtycke, detta då rådande omständigheter hindrar oss från att du kan få en blankett att skriva under. Intervjun kommer vara en av flera i en intervjuserie. Inspelningarna och det utskrivna materialet kommer att raderas efter att examensarbetet godkänts. Inga personuppgifter kommer sparas i enlighet med GDPR. Du kommer även ha möjlighet att ta del av examensarbetet genom att det skickas till dig via email.

Deltagandet är frivilligt. Du kan när som helst avbryta din medverkan utan närmare motivering.

Ansvariga för studien är Astrid Lees och Johanna Lithner. Har du frågor kring studien eller intervjutillfället är du välkommen att höra av dig till någon av oss.

Astrid Lees

Johanna Lithner

Handledare Viveka Enander
Fil.dr., lektor vid Göteborgs Universitet

Bilaga 2

Samtycke till att delta i studien

Jag har fått muntlig och skriftlig information om studien och har haft möjlighet att ställa frågor.

Jag har fått behålla den skriftliga informationen.

Var vänlig och besvara frågorna nedan:

Jag samtycker till att delta i studien: _____

Jag samtycker till att uppgifter om mig behandlas på det sätt som beskrivs i forskningspersonsinformation: _____

_____	_____	_____
Deltagarens namn	Datum/plats	Namnunderskrift

_____	_____	_____
Deltagarens namn	Datum/plats	Namnunderskrift

_____	_____	_____
Deltagarens namn	Datum/plats	Namnunderskrift

Bilaga 3

Intervjuguide

Hej!

Sammanhangsmarkering

Inledande frågor

1. Har du läst igenom informationsbrevet som mailades ut? Var det något som var oklart?

(Dela skärm och visa samtyckesblanketten.)

2. Samtycker du till att delta i studien?
3. Går det bra att jag spelar in med video eller vill du hellre att jag bara spelar in med ljud?
4. Har du några frågor innan vi börjar intervjun?

Gör ett antagande om samtycket och få intervjupersonen att instämma när inspelningen är påslagen.

Introducerande frågor

1. Kan du berätta lite om ditt yrkesverksamma liv?
2. Kan du berätta lite om ditt arbete på din nuvarande arbetsplats?

Verksamhetsmål

3. Kan du berätta lite om hur er verksamhet arbetar?
  - a. Vilken målgrupp inriktar sig ert arbete mot?
4. Hur förhåller sig er verksamhet till de internationella/nationella policydokument som finns gällande människohandel?

Upplevelse av ramarna

5. När du hör ordet policydokument, vad tänker du då?
6. Kan du berätta lite om hur du upplever ditt handlingsutrymme?
7. Hur upplever du att ditt arbete påverkas av de ramarna du har att förhålla dig till, t.ex. policydokumenten (både nationella och internationella)?
8. Hur upplever du att ramarna påverkar resultaten av insatserna?

Vad saknas?

9. Kan du berätta hur du tror att arbetet kan förbättras för att bekämpa människohandeln i Sverige?

Avslut

Är det något jag missat att fråga om som du ville förmedla, tillägga eller förtydliga?

(Är det okej att vi återkommer till dig om det är något vi inte förstår eller vill fråga dig om?)

Tack för ditt medverkande i denna intervju!